

Bijlage 1

Interviewvragen

Opleiding

1. Welke opleidingen heeft u genoten na de basisschool en welke opleiding(en) in het bijzonder met betrekking tot uw huidige beroep?
2. Hebt u bewust voor dit beroep gekozen of bent u min of meer toevallig in dit vak terecht gekomen?
3. Bent u eerstegraads of tweedegraads bevoegd?
4. Bent u naast uw beroep als docent zelf ook nog werkzaam als kunstenaar of actief betrokken op het gebied van kunst en cultuur?

Werkervaringen

1. Wat was uw eerste baan in dit vak? Hoe bent u begonnen?
2. Heeft hiervoor op andere scholen kunsteducatie gedoceerd?
3. Hoe bent u terecht gekomen op deze school, als CKV - docent?
4. Hoe lang geeft u les op deze school?
5. Geeft u alleen les aan de bovenbouw of ook aan de onderbouw?
6. Geeft u momenteel ook les op andere scholen? Vervult u nog andere functies naast het doceren van kunsteducatie? Zo ja, welke?

Onderwijsopvattingen

1. Welke aspecten vindt u belangrijk over te dragen aan uw leerlingen?
2. Hoe belangrijk vindt u het dat uw leerlingen kennis nemen van het culturele aanbod?
3. Organiseert u buiten de lessen om culturele activiteiten op school? Zo ja, welke en waarom vindt u dat belangrijk?
4. Wat hoopt u uw leerlingen met deze activiteiten mee te geven?
5. Wat is voor uw belangrijker: dat leerlingen iets van de kunstdisciplines leren of dat zij zelf cultureel actief zijn op een of meer gebieden?
6. Als u het voor het zeggen had, wat zou u dan het liefste met de leerlingen doen in uw vak?
7. Zijn er onderdelen in uw vak waarvan u het nut en de zin betwijfelt? Wat zou u willen veranderen?
8. Wat heeft uw voorkeur binnen het doceren van kunsteducatie? U mag kiezen uit drie opties en deze naderhand beargumenteren.
  - Optie 1: dat u uw lesinhoud afstemt op de behoeftes en beleving van de leerlingen (kunstbeleving).
  - Optie 2: of dat u uw lesinhoud afstemt op kennisoverdracht van de belangrijkste ontwikkelingen binnen kunst en cultuur (kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing)
  - Optie 3 : of een combinatie van beide?
    - Waarom kiest u voor optie 1?
    - Waarom kiest u voor optie 2?
    - Waarom kiest u voor optie 3?
9. Heeft u de ervaring en het gevoel dat u een kloof moet overbruggen om met de lesstof van het vak kunsteducatie uw leerlingen te bereiken? (Kunt u uw antwoord toelichten?)

Extra vraag onderwijsopvattingen voor docerende kunstenaars

1. Legt u een relatie tussen uw eigen kunstpraktijk en het lesgeven? Ik bedoel hiermee: maakt u op een of andere manier in uw lessen gebruik van uw eigen werk als kunstenaar?

Beroepsbekwaamheden

1. Hoe blijft u op de hoogte van ontwikkelingen en actualiteiten binnen uw vakgebied?
2. Maakt u gebruik van vakliteratuur? Zo ja, welke vakliteratuur leest u?
3. Hoe intensief maakt u gebruik van vakliteratuur?
4. Heeft u gehoord van de KPC - groep?
5. Maakt u gebruik van de informatiepunten zoals het Landelijk Informatiepunt voor de Kunstvakken die zijn ingericht bij de KPC - groep?
6. Maakt u gebruik van andere media? Zo ja, welke?
7. Hoe intensief maakt u gebruik van deze mediavormen?
8. Maakt u gebruik van de docentenondersteuning die het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aanbiedt, zoals de docentenpas die korting geeft bij culturele instellingen en het uitwisselen van ervaringen tussen docenten die met cultuur werken?
9. Maakt u gebruik van andere mogelijkheden om contact te leggen met andere docenten kunsteducatie? Welke contacten zijn dat en hoe nuttig en zinvol zijn die contacten voor u?
10. Geniet u bijscholing en nascholing binnen uw vak? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?
11. Heeft de school waarbinnen u werkt een beleidsplan cultuureducatie?
12. Wordt het beleid cultuureducatie begeleid door een kunst/cultuurcoördinator?
13. Wat is uw aandeel binnen het cultuurbeleid?
14. Wat zou u willen verbeteren aan dit beleid?
15. De cultuurcoördinator fungeert veelal als intermediair tussen school en culturele instellingen. Onderhoudt u zelf ook contacten met culturele instellingen, voordat u buitenschoolse activiteiten onderneemt?
16. Hoe onderhoudt u deze contacten?

Persoonlijke culturele voorkeuren

1. Wat zijn uw persoonlijke, culturele voorkeuren?
2. Hoe zijn deze voorkeuren tot stand gekomen? Onder welke invloed (opvoeding, scholing, vrienden)? Leveren deze voorkeuren een bijdrage aan uw lessen? Op welke manier leveren ze deze bijdrage?

Effecten van kunsteducatie

1. Hoe participeren uw leerlingen momenteel binnen het culturele aanbod van Rotterdam, denkt u?
2. Worden de leerlingen door u gestimuleerd om ergens naar toe te gaan of zelf cultureel actief te zijn buiten schooltijd? Werkt dat? Waarom wel/niet?

3. Denkt u dat uw lessen bijdragen aan de toekomstige belangstelling en activiteiten van de leerlingen op cultureel gebied?

Sociaal – culturele achtergrond

1. Tot slot, hoe belangrijk was het gezin waaruit u komt voor uw culturele belangstelling? (Rol van ouder(s), broers/zussen of familieleden) Beperk je tot deze open vraag en vraag als het nodig is en er nog tijd over is om toelichting)

Bijlage 2

Interviews docenten kunsteducatie VMBO

Docent kunsteducatie VMBO 1

Opleiding en werkervaringen

Na de basisschool is de docent naar de Mavo gegaan. Na deze te hebben afgerond is hij doorgestroomd naar de Havo en hierna op de Middelbare Technische school (MTS) terecht gekomen. Zijn doel was om horlogemaker te worden. Na de MTS heeft hij een jaar als horlogemaker gewerkt. Vervolgens is hij aan het werk gegaan als zager op de timmer/houtafdeling in een Doe 't Zelf zaak. Daarna was hij nog drie jaar werkzaam bij een timmerbedrijf. Na vier jaar te hebben gewerkt, kwam hij op het punt in zijn leven iets anders te willen doen. Maar wat, dat wist hij niet. Zijn oudere broers hadden allemaal mogen studeren. Zijn vader herinnerde hem hier aan en vroeg hem wat hij eventueel zou willen studeren. De docent wist alleen dat hij wilde werken met mensen. Met hulp van zijn vader is hij via een scholenboek op zoek gegaan naar een opleiding die hem aansprak. In dit boek vond hij de Academie Woorden, Gebaren en Expressie te Leeuwarden. Dit leek hem wel wat. Na de audities in een keer goed doorlopen te hebben, is hij met veel plezier aan de opleiding begonnen. Hier specialiseerde hij zich in het vak Theaterregie. Binnen deze specialisatie behaalde hij een eerstegraads bevoegdheid voor Docent Toneelschrijver en Docent Toneelgeschiedenis.

Na de Academie Woorden, Gebaren en Expressie ging hij werken als parttime trainer Accessor/Observator. Vervolgens is hij op freelancerbasis Theaterinitiatielessen op het voortgezet onderwijs gaan geven. Op deze manier is hij fulltime terecht gekomen in het voortgezet onderwijs. Hij werkt nu negen jaar op het Nova-College Riederwaard. Naast het docentschap is hij niet meer werkzaam als theaterregisseur. Wel heeft hij eenmalig in het kader van Rotterdam Culturele hoofdstad 2001 de regie gedaan van een toneelstuk.

Onderwijsopvattingen

Aspecten die hij belangrijk vindt over te dragen aan de leerlingen via kunsteducatie is dat zij leren zichzelf te instrueren en controleren als persoon. Kunsteducatie draagt volgens hem bij aan de sociale vorming. Binnen zijn lessen staan emotie, gevoel en onderscheidingsvermogen als instrument centraal. Iedere leerling beschikt over deze instrumenten, waardoor iedere les tegelijkertijd anders is. Iedereen ervaart per dag verschillende emoties. Hij geeft aan dat het voor de docent belangrijk is zich continu af te vragen hoe er met de emoties, het gevoelsleven en onderscheidingsvermogen van de leerlingen moet worden omgegaan. Onder andere om deze reden vindt hij het belangrijk om op de hoogte te blijven waar de jongeren vandaag de dag mee bezig zijn. Erg belangrijk vindt hij de participatie van de leerlingen in het culturele aanbod. Vanuit de doelstelling van Culturele Kunstzinnige vorming (CKV) bezoeken de leerlingen zowel in de onder - als bovenbouw culturele instellingen en ondergaan zij workshops gekoppeld aan een kunstdiscipline. Zelf organiseert hij buiten de lessen om één keer per jaar een CKV-week. Centraal in deze week staan ervaring en beleving van verschillende kunstdisciplines. Het gaat dan ook vooral om het zelf doen. De leerlingen maken bijvoorbeeld zelf teksten voor rapnummers. Om de CKV-week zo aantrekkelijk mogelijk te maken, legt hij contacten met artiesten en culturele instellingen die een bijdrage zouden kunnen leveren. Zo heeft hij afgelopen schooljaar de Nederlandse rapper Brianpower op school gehad om een rapworkshop te

verzorgen. Hij legt zelf de contacten met de artiesten en culturele instellingen.

De rest van het schooljaar vult hij de lessen naar eigen kennis, inzicht en creativiteit in. Daarbij maakt hij zoveel mogelijk gebruik van een zelf opgebouwd netwerk. Dit vindt hij vooral voor zich zelf belangrijk. Op deze manier blijft hij actueel en actief binnen het kunstveld. Weinig gebruik maakt hij dan ook van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) die een speciaal traject hebben ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs. Hij geeft aan leerlinggericht te werken. Hij neemt waar vanuit de leerlingen en wil dat de leerlingen via hem kennisnemen van de klassiekers. Vervolgens probeert hij dit terug te leiden naar wat vandaag de dag actueel is. Zo legt hij bijvoorbeeld een verband tussen de multiculturele samenleving en kunst. Hij vindt het belangrijk dat de lesinhoud is afgestemd op de behoefte en beleving van de leerlingen in combinatie met kennisoverdracht van de belangrijkste ontwikkelingen binnen kunst en cultuur. De eigen input van de leerlingen heeft hierbij de eerste prioriteit. In de lessen gaan de leerlingen deels individueel en deels in groepsverband te werk. Hij stimuleert hen op een positieve manier te laten samenwerken in de 'vrije ruimte'. Aan de 'vrije ruimte' zoals hij dit noemt, geven de leerlingen zelf een invulling. Soms kunnen leerlingen niet met de aangeboden vrijheid omgaan. Daarom geeft hij algemene richtlijnen mee. Momenteel staan de lessen in het teken van film en toneel. De leerlingen leren met de camera om te gaan en schrijven een eigen script. Zijn doel is om via deze middelen de emotionele bagage van de leerlingen tot expressie te laten komen. Om de leerlingen te bereiken en een kloof te overbruggen met de lesstof is hij van mening dat flexibiliteit en creativiteit vaardigheden zijn waarover een vakdocent moet beschikken. De lessen gaan namelijk nooit volgens plan. Iedere dag is anders doordat dit type leerling erg direct is, zich snel verveelt en een korte concentratieboog heeft.

Beroepsbekwaamheden

In de loop der jaren heeft de docent veel lesmateriaal gearchiveerd. De opdrachten hiervan zijn meestal niet direct toepasbaar op de VMBO - leerlingen. Verder krijgt hij veel post van culturele instellingen. Ook is er een groot aanbod van publicaties en lesmodellen die hij moet kopen van de school waar hij werkt. Hij vindt het vervelend dit te moeten doen daar de lesmodellen niets toevoegen. Wel is hij zeer te spreken over Stichting Werkplan Ontwikkeling (SLO). Regelmatig neemt hij contact met de stichting op voor het aanvragen van leerplannen. Zijn lesinhoud is dan ook gebaseerd op zijn eigen expertise in combinatie met de leerplannen van het SLO.

Een lange tijd is hij geabonneerd geweest op het vakblad Theatraal. Daarnaast was hij voor een lange tijd lid van het Collectief van Dramadocenten. Hij maakt geen gebruik van bladen die bestemd zijn voor de docent kunsteducatie. Ook vindt hij de websites voor kunsteducatie meestal niet zinvol.

Zijn hoofdvakken naast CKV zijn Film, Theater en Drama. Collega's geven naast CKV andere vakken zoals Beeldende Vorming. Met deze collega's wisselt hij veel tips en ervaringen uit. Hij heeft geen omscholing voor het vak CKV gevolgd. Verder heeft hij veel contacten opgedaan binnen het kunstveld. Hij onderhoudt deze met de e-mail en telefoon. Zoals eerder aangegeven blijft hij vooral door dit grote sociale netwerk op de hoogte van actualiteiten binnen zijn vak en kunstveld.

Persoonlijke voorkeuren

De docent gaat regelmatig in zijn vrije tijd naar theaterdans en toneel. Hij houdt absoluut niet van musicals. De abstracte elementen in toneel intrigeren hem. Abstractie is een stimulans om helder en actief te blijven. Deze helderheid en activiteit projecteert hij op de leerlingen. Zijn voorkeur voor toneel is tot stand gekomen vanuit de opleiding die hij heeft genoten aan de Academie Woorden, Gebaren en Expressie.

Effecten van kunsteducatie

Het ideale volgens deze docent is dat de leerlingen uiteindelijk allemaal gaan deelnemen binnen het culturele aanbod. Maar, de loopbaan van deze leerlingen richt zich hoofdzakelijk op Zorg en Welzijn en Handel en Administratie. De lessen die hij doceert zijn op deze leerwegen afgestemd. De communicatieve vaardigheden die hen worden bijgebracht tijdens een kunsteducatieve les kunnen ze toepassen op de oorspronkelijke richting van de opleiding.

Kunsteducatie levert alleen een bijdrage aan de toekomstige participatie van de leerlingen als er meer tijd en geld wordt geïnvesteerd in het vak. Er moet meer ruimte komen aangevuld met meer middelen om er wat van te maken.

Sociaal-culturele achtergrond

De docent is opgegroeid in een muzikaal gezin met een christelijke achtergrond. Hij heeft jarenlang klassieke gitaarles genoten. Zijn broer speelt piano. Vooral van zijn moeders kant is er een aantal creatieve familieleden. Zijn oom is altijd bezig met experimenteren en het maken van uitvindingen en zijn opa is als ondernemer vlak en op het vlak van vormgeving erg creatief.

Er werd in zijn jeugd niets met theater of toneel gedaan. Zijn culturele belangstelling voor toneel komt echt voort uit de opleiding die hij hiervoor genoten had. Zijn ouders hadden zelfs nooit veel affiniteit met theater. Nu hun zoon hierin werkzaam is, hebben ze er een positievere kijk op.

Docent kunsteducatie VMBO 2

Opleiding en werkervaringen

Na de basisschool is de docent naar het Havo - onderwijs gegaan en na het behalen van zijn diploma stroomde hij door naar de Lerarenopleiding Tekenende. Met deze opleiding haalde hij zijn tweedegraads bevoegdheid. De docent heeft geen behoefte om een eerstegraads bevoegdheid te behalen, omdat hij alleen aan VMBO-leerlingen les wil geven. De reden hiervoor is dat dit type leerling meer gericht is op leren door ervaren. Dit aspect spreekt hem sterk aan.

Na de Lerarenopleiding Tekenende is de docent direct aan het werk gegaan als invalkracht voor het vak tekenen op de Hildegardis IVO-Mavo. Omdat dit een tijdelijke vervanging van de vaste tekendocent was, schreef hij een open sollicitatie naar Mavo Kralingen. Hij had succes en kreeg bij deze school tevens een tijdelijke aanstelling als invalkracht tekenen. Het type leerling veranderde binnen deze school en deze verandering uitte zich vooral door meer mondigheid en multiculturaliteit onder de leerlingen. De vaste tekendocent zag het niet meer zitten om de mondige jonge mensen tekenles te

geven. Doordat deze haar baan vaarwel zei, kreeg hij een vaste aanstelling als tekendocent. In de loop der jaren heeft hij naast het vak tekenen andere functies binnen de school gekregen zoals docent Culturele Kunstzinnige Vorming (CKV), docent Verzorging en coördinator van de brugklassen.

Onderwijsopvattingen

Een van de aspecten die de docent belangrijk vindt om over te dragen op zijn leerlingen is om hen ervan bewust te maken dat ze in het dagelijks leven ook regelmatig met kunst in aanraking komen en hier vaak al onbewust mee bezig zijn. De leerlingen komen regelmatig in aanraking met muziek en dans. Vaak denken de leerlingen dat kunst alleen oude schilderijen en klassieke muziek omvat. Zijn doel is hen te laten ervaren dat kunst veel breder is.

Naast de CKV - lessen organiseert hij geen culturele activiteiten. Wel biedt hij culturele activiteiten aan die de leerlingen in groepjes van vier kunnen ondernemen in culturele instellingen of in de openbare ruimte. Ook begeleidt hij regelmatig groepsuitjes voor de hele klas. Hij hecht groot belang aan de participatie van de leerlingen in de culturele sector. Ervaren en beleven van kunst is voor hem de grootste prioriteit in de overdracht van kunsteducatie. Zijn lesinhoud wordt afgestemd op de belevingswereld van de leerlingen. Aan klassieke kunstvormen en kunstgeschiedenis wordt gedurende zijn lessen geen aandacht besteed. Daar de leerlingen veelal uiteenlopende culturele achtergronden hebben, probeert hij hierop aan te sluiten. Dit doet hij door met hen naar voorstellingen te gaan van bekende cabaretiers uit Nederland met een niet- Nederlandse achtergrond, zoals Najib Amhali.

De docent wilt zo leerlinggericht mogelijk te werk gaan. Met deze lesmethode merkt hij dat hij zijn leerlingen veel beter kan bereiken. Toch moet hij hier wel veel moeite voor doen.

Beroepsbekwaamheden

Vakliteratuur, specifiek gericht op docenten die het vak Culturele Kunstzinnige Vorming (CKV) doceren leest hij niet. Wel heeft hij een boekenkast vol staan met literatuur over kunst en cultuur. Een bijscholingscursus voor het vak CKV heeft hij niet gevolgd. Ooit heeft de docent een bijeenkomst bijgewoond over CKV. Dit vond hij erg leerzaam. De lessen geeft hij hoofdzakelijk vanuit zijn eigen kennis en ervaringen. Doordat hij momenteel zelf veel bezig is met fotografie en fotobewerking en hiervoor cursussen heeft gevolgd, probeert hij deze kennis en vaardigheden toe te voegen aan zijn lessen. Tot slot moet de docent alles zelfstandig regelen. Hiervoor is geen kunstcoördinator aanwezig. Contacten legt en onderhoudt hij meestal via de e-mail.

Persoonlijke voorkeuren

De voorkeuren gaan hoofdzakelijk uit naar beeldende kunst, cabaret en toneel. Fotografie heeft momenteel de grootste voorkeur. Door cursussen binnen deze discipline te volgen, is hij er steeds actiever mee bezig in zijn vrije tijd. Zijn eigen voorkeuren dragen vaak bij aan zijn lessen. Vooral fotografie neemt een belangrijke plek in binnen zijn overdracht.

Effecten van kunsteducatie

Door het vak CKV participeren de leerlingen regelmatig in het culturele aanbod. Het komt zelfs voor dat de leerlingen CKV zo positief hebben ervaren dat zij het schooljaar daarna weer meegaan met culturele schooluitjes. Uit de ervaringen die hij met zijn leerlingen heeft, denkt hij dat kunsteducatie effect heeft op de toekomstige participatie in het culturele aanbod. Daarnaast vindt hij de kunsteducatie erg zinvol, omdat de leerlingen kennismaken met en ervaren wat kunst is. Zonder CKV zouden zij deze ervaringen waarschijnlijk niet opdoen. Binnen de opvoeding wordt het meestal niet gestimuleerd.

Sociaal culturele achtergrond

Sinds zijn zesde jaar is de docent een actief tekenaar. Hierin werd hij steeds actiever door de positieve stimulering van zijn ouders in de vorm van complimenten en het geven van tekengerei. Hij groeide op met zijn vader, moeder en zus. Binnen het gezin was het de moeder die het meest met kunst bezig was. Zij nam hem regelmatig mee naar musea. Zijn vader ging soms mee. Wel was zijn vader van mening dat kunst een positieve invloed had op de vorming van de normen en waarden van zijn kinderen.

Docente kunsteducatie VMBO 3

Opleiding en loopbaan

Na het basisonderwijs is de docente naar de Havo voor Muziek en Dans te Rotterdam gegaan. Na hard werken heeft zij de opleiding afgerond en is vervolgens doorgestroomd naar de Rotterdamse Dansacademie. Zij specialiseerde zich in Docent Dans en haalde haar eerstegraads bevoegdheid, waardoor het tevens mogelijk werd om CKV te geven in het voortgezet onderwijs. Haar carrière-droom was gericht op het geven van dansles en zelf regelmatig op het podium als danseres te staan. Door het geven van freelance workshops dans in het voortgezet onderwijs is zij toevallig in het onderwijsveld terecht gekomen. Een bewuste keuze was het zeer zeker niet. Op deze school is ze begonnen met het geven van de dansworkshops. Zij waren zo tevreden over haar dat zij gevraagd werd om daar vast CKV-les te geven. Naast het geven van CKV doceert zij klassiek ballet, moderne dans, streetdance, tapdance en jazzballet op diverse balletscholen.

Onderwijsopvattingen

Een van de aspecten die ze belangrijk vindt om over te dragen via kunsteducatie is om de leerlingen kennis te laten maken met het culturele aanbod. Ze wil hen kennis laten maken met zoveel mogelijk kunst disciplines. Grote waarde hecht zij aan het feit dat kunst breder is dan alleen de traditionele canon.

Binnen haar lessen legt ze vaak een relatie tussen haarzelf als professioneel danseres en de leerlingen. Ze merkt regelmatig dat de leerlingen erg onzeker zijn over hun eigen kunnen. Door zichzelf als voorbeeld te nemen, wil zij overdragen dat ook zij hard heeft moeten werken en uiteindelijk ook gekomen is waar ze wil zijn. Door de minimale culturele bagage waar de leerlingen over

beschikken, ondervindt de docente dat ze hen continu moet stimuleren culturele activiteiten te ondernemen. De participatie van de leerlingen in het culturele aanbod gebeurt onder begeleiding om enig positief effect te kunnen behalen. Ook schenkt ze tijdens de les veel aandacht aan het bijschaven van de sociale vaardigheden. Buiten CKV om organiseert de docente culturele activiteiten zoals de jaarlijkse Talentenjacht, waar de leerlingen zang, dans en andere creatieve kwaliteiten presenteren. De prestaties worden beoordeeld door een jury die bepaalt of zij geschikt genoeg zijn voor de finale. Daarnaast organiseert de docente een kunstroute. Het doel van de kunstroute is om bij zoveel mogelijk kunstenaars langs te gaan, foto's te nemen en hiervan een collage te maken. De lesinhoud stemt zij zoveel mogelijk af op de leerlingen. Haar uitgangspunt is om leerlinggericht te werk te gaan. Binnen de invulling van haar lessen kent zij veel vrijheid. Het liefst zou ze een combinatieles willen geven van theorie en praktijk.

Door de korte concentratieboog van de leerlingen is het alleen mogelijk ervaringsgericht onderwijs te doceren. Om de leerlingen te kunnen bereiken gebruikt zij thema's waarmee de leerlingen bekend zijn. Als het thema muziek centraal staat, doceert zij populaire muziekvormen zoals Rap en Hip - Hop. Vanuit dit genre probeert ze de leerlingen langzaam mee te nemen naar de oorsprong van muziek om vervolgens de traditionele muziekvormen te bespreken. De docent bereidt haar lessen altijd voor, maar merkt dat voorbereiding in de praktijk tot weinig leidt. Iedere les is anders. Er moeten gedurende de les continu afwegingen gemaakt worden en worden ingespeeld op de behoeften van de leerlingen. Creativiteit, oplossingsgericht zijn en flexibiliteit zijn volgens de docente onmisbare ingrediënten voor een succesvolle CKV-les. Het is volgens haar best moeilijk iedere les een nieuwe methodiek te vinden om de complexe lesstof in een simpel jasje te hullen.

Beroepsbekwaamheden

Om zichzelf op de hoogte te houden van actualiteiten binnen het vakgebied leest ze de toegestuurde informatie van culturele instellingen, maakt ze veel gebruik van internet om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen binnen het Ministerie van Cultuur en Onderwijs en ontvangt ze post van Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). Vakliteratuur leest ze eigenlijk niet. Wel volgt de docente veel bijscholing met behulp van colleges, workshops, debatten en congressen. Daarnaast volgt ze via de Stichting Rotterdamse Kunstzinnige Vorming (SKVR) diverse programma's die zich richten op het VMBO. Een ander aspect binnen haar beroep als docente kunsteducatie is het onderhouden van een sociaal netwerk. Daar er geen kunstcoördinator aanwezig is, regelt zij zelf freelance kunstenaars en artiesten die workshops binnen de school geven. Vanwege het lage budget vindt bezoek aan culturele instellingen weinig plaats.

Persoonlijke voorkeuren

Dans heeft haar grootste voorkeur. Daarnaast houdt ze veel van architectuur, fotografie en muziek. Ze gaat vaak naar dansvoorstellingen en muziekconcerten. Ook onderneemt ze regelmatig activiteiten binnen andere kunst disciplines om ideeën op te doen voor de lessen. Tijdens iedere culturele activiteit legt zij automatisch een verband met haar leerlingen om na te gaan of het geschikt voor hen is.

Effecten van kunsteducatie

Momenteel maakt een klein gedeelte van de leerlingen gebruik van het culturele aanbod. De helft hiervan zal daar volgens haar daadwerkelijk iets mee doen in de toekomst.

Sociaal - culturele achtergrond

De docente komt uit een echte sportfamilie. Het gezin waarin ze is opgegroeid, bestaat uit haar vader, moeder en haar jongere zusje. Haar vader is gymleraar en haar moeder is docente handvaardigheid. Haar zusje heeft de Modevakschool afgerond en volgt nu een opleiding als etaleuse. Het gezin ging gedurende vakanties altijd naar musea, musicals en dansvoorstellingen. Tijdens haar dansopleidingen werd zij goed ondersteund door haar ouders.

Docente kunsteducatie VMBO 4

Opleiding en loopbaan

Na de afronding van het basisonderwijs is de docente naar de Mavo gegaan. Na het behalen van haar Mavo - diploma is zij verdergegaan met de Havo. Op de Havo werd zij tijdens de tekenlessen beïnvloed door een stagiaire die de leerlingen stimuleerde op een andere manier naar hun tekenwerk te kijken. Hierdoor werd zij geraakt. Een klasgenoot vertelde haar dat deze naar de Lerarenopleiding voor Beeldende Vakken zou gaan. Dit stimuleerde haar om zich voor dezelfde opleiding in te schrijven. Niet zozeer omdat zij graag docente wilde worden, maar omdat zij haar creativiteit graag verder wilde ontwikkelen. De opleiding heeft ze met veel plezier afgerond. Met haar diploma kreeg zij een tweedegraads bevoegdheid. Nooit had ze gedacht het onderwijs in te gaan, maar stapte er toch in. Als invalkracht tekenen is zij haar docentenloopbaan begonnen aan de Kappersacademie te Rotterdam. Vervolgens ging zij aan het werk op de Rotterdamse scholengemeenschap Wolfert van Borselen. Na een korte tijd hier te hebben doorgebracht kwam zij als invalkracht handvaardigheid op Thorbecke Voortgezet Onderwijs in Rotterdam - Alexander terecht. Hier werd haar gevraagd of ze geïnteresseerd was om op vast contract te komen werken. Dit aanbod heeft ze aangenomen. Naast handvaardigheid ging zij de vakken tekenen en algemene technieken doceren. Daarnaast werd zij zorgcoördinator en talencoördinator. Toen het vak CKV werd geïntroduceerd, kreeg zij het vak automatisch in haar schoot geworpen. Door de veelzijdigheid aan taken waardoor de werkdruk te hoog werd, heeft zij ervoor gekozen alleen de beeldende vakken en CKV te geven.

Ook vervult ze de functie van CKV-coördinator. De docente werkt al twintig jaar met veel plezier op de huidige scholengemeenschap.

Onderwijsopvattingen

Stimuleren van ideeontwikkeling en het zoeken naar mogelijkheden zijn belangrijke aspecten die de docente haar leerlingen wilt meegeven. Het bundelen van ideeën, onderzoeken welke verbeeldingsmethoden er gebruikt kunnen worden, de ideeën uitwerken tot een beeldende vorm en hier achteraf op reflecteren zijn de belangrijkste elementen waar de leerlingen mee bezig zijn in haar

lessen. Ook vindt ze het belangrijk dat de leerlingen een eigen mening kunnen geven waarom ze iets wel/niet mooi vinden. De nadruk wordt hierbij gelegd op het zinvol kunnen beargumenteren van deze mening. Het leerproces van de leerlingen staat centraal in haar les. Het doel dat ze wil bereiken met reflectie op kunst en het eigen werk is het bijbrengen van zelfstandigheid en zekerheid. Kunsteducatie kan volgens de docente worden gezien als een vak die bijdraagt aan de verrijking van sociale vaardigheden. De leerlingen moeten leren zorgvuldig en netjes om te gaan met de materialen die zij gebruiken. Daarnaast werken zij binnen het vak veel in groepsverband en leren zij om zorgvuldig en netjes met elkaar om te gaan.

De docent vindt het erg belangrijk dat de leerlingen regelmatig participeren in het culturele aanbod. Het bezoeken van culturele instellingen heeft namelijk een positieve invloed op het gedrag van de leerlingen. Het belangrijkste vindt de docente dat de leerlingen kunnen vertellen wat zij hebben gezien en wat hun mening daarover is. In het kader van CKV organiseert de docente ieder jaar een CKV-week. In deze week staat één kunstdiscipline centraal. In de CKV-week ervaren de leerlingen via onder andere workshops en het bezoeken van culturele instellingen de centraal gestelde kunstdiscipline. De docente vindt de ervaring met kunst belangrijker dan kunsttheorie. Wel verwijst ze in haar lessen op een subtiele manier naar de theorie, zodat de leerlingen kennisnemen van de oorsprong. De lesinhoud vult zij naar eigen kennis en inzicht in. Voor de lessen kunsteducatie heeft de docente een CKV-lesboekje gemaakt, waarin allerlei informatie en opdrachten staan beschreven over natuur, cultuur en kunst. Hierbij houdt zij rekening met de criteria opgesteld door het Ministerie van Onderwijs en Cultuur. De lesinhoud probeert ze zoveel mogelijk af te stemmen op de leerlingen, maar de docente houdt hierbij wel rekening met wat zijzelf belangrijk acht. De lesinhoud volledig afstemmen op de leerlingen is volgens haar niet de bedoeling. Dan zouden de leerlingen waarschijnlijk alleen naar de film gaan. Ze selecteert uit het culturele aanbod hoge kunstvormen die geschikt zouden kunnen zijn voor de leerlingen om te bezoeken. Doordat de leerlingen een korte spanningsboog hebben en snel bevooroordeeld zijn, is dit een moeilijke taak. Zolang het onderwerp de leerlingen aanspreekt, zijn zij goed te motiveren. Door hun grote inlevingsvermogen is het tegelijkertijd mogelijk veel kanten met hen op te gaan.

Beroepsbekwaamheden

De docente krijgt veel post van culturele instellingen. Op die manier weet ze wat er speelt in de culturele sector. Daarnaast maakt ze gebruik van vakliteratuur zoals vakbladen over beeldende kunst en muziek. Voor het vak kunsteducatie leest ze geen vakbladen. Wel leest ze het CJP-boekje. Om het vak CKV te kunnen geven, heeft ze een nascholingscursus gevolgd en een bevoegdheid voor het vak CKV behaald. Daarnaast vervult ze een functie van CKV-coördinator. Dit houdt in dat zij het lesprogramma van CKV maakt voor een heel schooljaar en contacten legt en onderhoudt met culturele instellingen.

Persoonlijke voorkeuren

De persoonlijke smaak is gericht op de disciplines film, dans en toneel. Ze geeft aan een echte 'filmfreak' te zijn. Het jaarlijks terugkerende Rotterdamse Filmfestival wordt door haar dan ook nooit

overgeslagen. Naar musea zal zij in haar vrije tijd niet snel gaan. Haar grote liefde voor film is terug te zien in haar lessen door de leerlingen regelmatig een filmhuisfilm te laten zien.

Effecten van kunsteducatie

Kunsteducatie is volgens de docente een goede manier om kennis te maken met kunst. Vooral voor de leerlingen die weinig tot geen culturele bagage hebben meegekregen in de opvoeding. Naast de culturele activiteiten die in haar lessen worden georganiseerd, probeert ze de leerlingen te stimuleren tijdens schoolvakanties culturele activiteiten te ondernemen. Een enkeling gaat hier op in. Zonder enige stimulatie merkt zij dat er door de leerlingen zelfstandig weinig wordt ondernomen. Wel gaan ze veel naar de bioscoop en af en toe naar cabaret- of musicalvoorstelling. Of kunsteducatie daadwerkelijk een bijdrage levert aan de toekomstige participatie kan zij niet met zekerheid zeggen. Van mening is de docente dat de leerlingen die later participeren in het culturele aanbod al een persoonlijke interesse voor kunst hebben en dat dit niet zo zeer voortkomt uit de kunsteducatie in het voortgezet onderwijs. Wel geeft ze aan dat kunsteducatie een goede manier is om de persoonlijke interesse voor kunst verder te ontwikkelen.

Sociaal - Culturele achtergrond

De culturele belangstelling van de docente is niet ontwikkeld onder invloed van de ouders. Er werd binnen het gezin niets met kunst gedaan. Nooit is er een museum bezocht of ging het gezin op vakantie. Wel trokken zij vaak de natuur in. Gedurende de basisschool was zij uit zichzelf erg geïnteresseerd in handvaardigheid en tekenen en was hier ook nog eens erg goed in. Op de Havo is haar interesse zich gaan ontwikkelen voor beeldende vakken door een stagiaire die haar op een andere manier naar haar tekeningen liet kijken. Ze hoorde van medeleerlingen over de Lerarenopleiding Beeldende Vakken en besloot na haar examen deze opleiding te gaan volgen. Creativiteit had ze altijd al. Een tante bleek ook erg creatief te zijn. Ook haar huidige vriendenkring houdt zich veel bezig met kunst en cultuur.

Docente kunsteducatie VMBO 5

Opleiding en loopbaan

De docente is na de basisschool naar de Mavo gegaan. Vervolgens heeft zij haar schoolloopbaan voortgezet op de Havo. Ook de Havo heeft ze afgemaakt om vervolgens door te stromen naar de opleiding Docent Beeldende Kunst en Vormgeving aan de kunstacademie. Het was een bewuste keuze deze opleiding te gaan doen. Als kind al had ze altijd veel plezier gehad gedurende de beoefening van de beeldende vakken. De opleiding voldeed helaas niet aan haar verwachtingen. Deze was te veel gericht op het kunstenaarschap en te weinig op het docentschap. Aan onderwijstechnieken en didactiek werd weinig aandacht besteed vanuit de opleiding. Aan het ontwikkelen van autonome, creatieve vaardigheden des te meer. Ze voelde zich helemaal niet op haar plaats in de eigenzinnige, artistieke omgeving van de kunstacademie. Het onzekere kunstenaarsleven

trekt haar niet. Zelf geeft zij aan dat dit waarschijnlijk voortkomt uit haar sterk religieuze achtergrond. Direct na haar opleiding was ze er dan ook zeker van het onderwijs in te willen. Door op een vacature uit de Volkskrant te reageren, heeft ze vrijwel direct een baan gekregen op de school waar ze momenteel werkzaam is. Al vier jaar geeft ze hier met een eerstegraads bevoegdheid les in de beeldende vakken. In de tussentijd zijn haar taken zich gaan uitbreiden. Momenteel kan ze zich naast docente beeldende vakken ook docente CKV, docente drama, mentor, en docente informatica noemen. Ook vervult zij de taken van een kunstcoördinator.

Onderwijsopvattingen

Het aspect waar ze het meeste belang aan hecht in kunsteducatie is dat de leerlingen ervaren dat er verschillende communicatiewegen zijn. Communicatie neemt een centrale plek in binnen haar lessen. Belangrijk vindt ze dat de leerlingen leren om positief met elkaar te communiceren. Ze zet kunsteducatie in als middel om de sociale vaardigheden bij te schaven. Volgens de docente is dat bij de VMBO - leerlingen bij haar op school van groot belang. Het bijschaven van normen en waarden doet ze onder andere door het bezoeken van culturele instellingen. Daarnaast doet ze ook veel ervaringsgerichte opdrachten met de leerlingen tijdens de dramalessen. De docente hecht veel belang aan het vormen van een eigen identiteit bij de leerlingen. De bewustwording van zichzelf en hun omgeving vindt ze belangrijk voor de toekomstige positie die de leerlingen op volwassen leeftijd nodig hebben in de maatschappij. Door hoofdzakelijk leerlinggericht te werk te gaan, hoopt ze dit doel zo goed mogelijk te bereiken. Het ervaren en beleven van een kunstdiscipline zijn de belangrijkste elementen van haar lesinhoud.

Alle culturele activiteiten die vanuit de school worden ondernomen, organiseert de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR). Wel stimuleert de docente de leerlingen vaker te participeren in het culturele aanbod buiten het lesrooster om. Eerder werd duidelijk dat de docente haar lessen hoofdzakelijk op de leerlingen afstemt. Toch probeert zij in zekere zin ook de lesstof daarop te betrekken. Door goed af te wegen wat wel of niet betekenisvol is voor de leerlingen integreert ze op een subtiele wijze theorie in haar overdracht. Door na te gaan of de leerlingen iets aan de lesstof hebben is het makkelijker hen te bereiken. Dit is toch vaak een moeilijke klus, zo beaamt de docente. Daarom laat ze hen veel dingen doen die zij leuk vinden, zoals toneelspelen en acteren."

Beroepsbekwaamheden

De docente maakt geen gebruik van vakliteratuur om zich op de hoogte te houden van ontwikkelingen binnen de kunstsector. Wel houdt ze zich via het Ministerie van Cultuur en Onderwijs op de hoogte van actualiteiten in het onderwijs. Ze krijgt stapels post van culturele instellingen, maar doet hier niets mee, omdat het niet aansluit bij de leerlingen.

Wel heeft ze een nascholingscursus Theatersport gedaan en geeft ze sinds het afgelopen schooljaar ook Dramalessen. Naast haar andere functies vervult ze tevens de taken van kunstcoördinator. Omdat zo iemand niet aanwezig is op school, verzorgt ze zelfstandig het jaarprogramma voor het vak CKV. Daarnaast onderhoudt ze regelmatig contact met de SKVR die de culturele activiteiten regelt.

Persoonlijke voorkeuren

Haar grootse voorkeur gaat uit naar fotografie. In haar vrije tijd fotografeert zij veel samen met haar partner. Van installatiekunst is de docente ook een groot fan. Andere favoriete bezigheden op cultureel vlak is het bezoek aan de bioscoop of videotheek. Haar voorkeur voor film gaat zelfs zo ver, dat ze zelf pas een film heeft gemaakt. Verder houdt ze er van om creatief bezig te zijn. Ze geeft aan dat als ze meer tijd zou hebben ze meer zou maken. Ze is van mening dat haar persoonlijke voorkeuren altijd meewegen tijdens de lessen.

Effecten van kunsteducatie

Volgens de docente ondernemen de leerlingen niets op cultureel vlak zonder begeleiding. Wel probeert ze het positief te bekijken, als haar de vraag wordt gesteld over de effectiviteit van kunsteducatie. Als het aan haar ligt zullen de lessen wel een klein beetje bijdragen aan de toekomstige participatie in het culturele aanbod.

Sociaal - culturele achtergrond

De docente is opgegroeid in een gezin waar het christelijk geloof een centrale plek in nam. Hierdoor werd er weinig aandacht aan kunst besteed. Haar ouders speelden beiden orgel. Haar vader is ook heel creatief en houdt veel van klussen. Door het vak handvaardigheid in het basisonderwijs is haar interesse gewekt voor creatieve opdrachten. Ze is opgegroeid met een oudere broer. Met hem bespreekt ze veel aspecten uit haar huidige werk.

Docente kunsteducatie VMBO 6

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar de Havo gegaan. Na deze te hebben afgerond, is zij verder gaan studeren aan de Pabo. Na de Pabo is zij les gaan geven op een basisschool als docente beeldende vakken. Dit beviel haar zo goed en vervolgens kreeg ze interesse om te gaan werken in het voortgezet onderwijs als docent beeldende vakken. Het beginnen aan de opleiding Leraar Beeldende kunst en Vormgeving was dan ook een zeer bewuste keuze. Na een eerstegraads diploma voor deze opleiding te hebben behaald, heeft ze bewust gekozen om met VMBO-leerlingen te werken. Tijdens eerdere werkervaringen met dit type leerling merkte ze hoe spontaan en eerlijk deze leerlingen zijn. Deze karakteristieken bevielen haar wel.

Haar eerste baan als docent beeldende vakken was vijf jaar geleden in Arnhem. Sinds vier jaar is zij werkzaam op deze school. Andere functies die zij bekleedt binnen de school is die van kunstcoördinator en coördinator beeldende vakken. Naast het lesgeven, werkt de docente als kunstenaar. Haar werk bestaat veelal uit design en portretten. Ook heeft ze een eigen bedrijf waarin zij werkzaam is als intermediaire tussen kunstenaars en scholen.

Onderwijsopvattingen

De docente legt altijd een relatie tussen haar eigen kunstpraktijk en haar werk als docent. Door haar eigen werk en bedrijf als voorbeeld te nemen wil ze haar kennis en ervaringen delen met de leerlingen. Naast dat de docente haar les afstemt op de sectoren richt ze zich ook op de leerwegen binnen de sectoren. Met dit soort voorbeelden probeert ze de praktijk te schetsen waarin de leerlingen terecht zouden kunnen komen. Haar doel is om de leerlingen een bepaalde visie en basis mee te geven voor hun toekomstige positie in de maatschappij. Door kunst als middel in te zetten hoopt ze de leerlingen een visie en basis mee te geven. Kunst is voor haar een vorm van communicatie. Graag wil ze de leerlingen uitlokken tot discussie aan de hand van de vraag: wat heeft de kunstenaar hiermee bedoeld?

Een van de aspecten die ze belangrijk vindt over te dragen via kunsteducatie is dat de leerlingen leren dat kunst een onderdeel is van de maatschappij en een bijdrage levert aan de algemene ontwikkeling van een individu. Daarnaast vindt ze het belangrijk om de leerlingen kennis te laten nemen van de veelzijdigheid waar cultuur over beschikt. Door hen hiervan bewust te laten worden wil ze het denkproces van de leerlingen aanzetten tot een creatieve en flexibele gedachtegang. De docente hecht meer waarde aan de ervaring dan aan theorie. Volgens haar is het belangrijk leerlinggericht te werken om tot de leerlingen door te dringen. Ze zijn namelijk snel afgeleid, hebben weinig geduld met elkaar en leven erg in het 'ik-gevoel'. Om deze redenen probeert ze eerst een band met de leerlingen op te bouwen. Als er sprake is van een zekere band, dan pas gaat ze hen iets leren over kunst en cultuur. Centraal in de lessen staat de reflectie op culturele activiteiten. Dit vindt de docente een belangrijk onderdeel van kunsteducatie. Daarom stimuleert zij hen zo veel mogelijk culturele activiteiten te ondernemen. Wel geeft ze aan dat dit moeilijk is vanwege de streng gereformeerde achtergrond van de leerlingen en de school. Het culturele aanbod wordt steeds vrijer en er is steeds minder taboe, waardoor seksualiteit en naaktheid vaak terug te zien is. De normen en waarden die in de school heersen keuren dit niet goed. Het cultureel aanbod is wat dat betreft dus erg ontoegankelijk voor leerlingen en scholen met een streng religieuze achtergrond. Dit probeert de docente op te lossen door zelf veel te organiseren binnen de school. Eén keer per jaar organiseert ze een projectweek waarin verschillende kunstdisciplines centraal staan. Daarnaast organiseert ze activiteiten als exposities binnen school, modeshows, een architectenstadsdag en media -opvoeding. Ze geeft aan geen moeite te hebben om de leerlingen met de lesstof te bereiken omdat zij deze grotendeels op de leerling afstemt. Er wordt minimaal gebruik gemaakt van theorie in de vorm van zelfstandige opdrachten. Ze probeert in haar lessen vaak het multiculturele aspect te benadrukken. De leerlingen weten weinig van andere culturen, omdat zij er in het dagelijks leven nooit mee in aanraking komen. De leerlingen leven meestal buiten de stad op het platteland en hebben geen televisie thuis. Een activiteit die zij vaak met hen onderneemt om een andere cultuur beter te leren kennen is multicultureel koken. Ze vindt het erg belangrijk dat de leerlingen zich meer gaan verdiepen in andere culturen, vanwege de grote onwetendheid en de vooroordelen die de leerlingen hebben tot andere culturen.

Beroepsbekwaamheden

Om zich op de hoogte te houden van ontwikkelingen binnen haar vakgebied leest ze vakliteratuur van kunstverenigingen en het kunsttijdschrift DADA. Het laatstgenoemde richt zich op zowel kunst als didactiek. Om te weten wat er speelt in het culturele aanbod bezoekt zij vaak culturele instellingen om ideeën op te doen voor haar lessen. Vanwege haar functie als kunstcoördinator stelt ze het jaarprogramma voor kunsteducatie samen en onderhoudt ze contacten met culturele instellingen via telefoon, e-mail en bezoeksafspraken.

Persoonlijke voorkeuren

Alles wat met kunst te maken heeft, heeft haar interesse. Er is geen enkele kunstdiscipline waar ze meer of minder voorkeur voor heeft.

De persoonlijke voorkeuren zijn soms terug te zien in haar lessen. Vooral wat betreft beeldende kunst. Ze gaat zoveel mogelijk naar musea om de leerlingen te stimuleren hier ook naar toe te gaan.

Effecten van kunsteducatie

Volgens de docente zou kunsteducatie een bijdrage kunnen leveren aan de toekomstige mening over kunst van de huidige leerlingen. Ze leren door middel van kunsteducatie bewuster met keuzes om te gaan en ontwikkelen hierdoor een persoonlijke smaakvoorkeur.

Sociaal - culturele achtergrond

Haar ouders speelden een grote rol in de ontwikkeling van haar culturele belangstelling. Ook werd er veel naar muziek geluisterd thuis en ging het gezin vaak naar voorstellingen toe. De vakanties stonden meestal in het teken van culturele activiteiten.

Docente kunsteducatie VMBO 7

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar de Mavo gegaan. Daar ze erg goed kon leren is zij na de Mavo direct naar het Atheneum overgestapt. Na het Atheneum heeft zij een jaar Nederlands gestudeerd. Helaas was dit niet wat de docente zocht. Vervolgens koos ze voor de opleiding Docent kinderverzorging, opvoeding en handvaardigheid. De keuze voor deze opleiding werd bewust gemaakt vanwege de praktische inhoud. Na de opleiding te hebben afgerond werd zij tweedegraads bevoegd om les te kunnen geven in het voortgezet onderwijs. Doordat zij geen werk kon vinden in het onderwijs, heeft ze er voor gekozen de opleiding Fotografie te gaan doen aan de kunstacademie. Door omstandigheden heeft ze deze opleiding niet afgerond. Toch is zij later als fotografe aan het werk door vele workshops te volgen bij beroemde fotografen. Zeventien jaar lang is de docente freelance fotografe geweest en gaf zij in de avonden fotografielessen aan volwassenen in een cultureel centrum te Gouda. Haar werk bestond hoofdzakelijk uit zwart-wit portretten waarvan regelmatig tentoonstellingen te bezichtigen waren. Daarnaast verzorgde ze regelmatig de catalogi voor het werk van kunstenaars. De geboorte van haar dochter bracht een einde aan haar carrière als fotografe. De behoefte naar meer stabiliteit op het werkvlak zorgde ervoor dat zij zich weer op een

baan in het onderwijs richtte. Acht jaar geleden kwam zij op de huidige school terecht als docente kunsteducatie in de onderbouw. Andere functies die ze vervult naast het docentschap zijn het leiden van werkgroeprojecten en het kunstcoördinatorschap. De fotografie op beroepsmatig niveau heeft zij geheel achter zich gelaten.

Onderwijsopvattingen

De docente vindt het belangrijk dat de leerlingen op een andere manier naar de omgeving leren kijken. Bijna alle leerlingen hebben een niet - Nederlandse achtergrond. Hierdoor zijn ze weinig in aanraking gekomen met Westerse kunstvormen. Veel van de leerlingen hebben een oppervlakkige visie door de beelden die zij op televisie zien. Ze vindt dat het voor deze leerlingen belangrijk is praktisch bezig te zijn. Het ervaren acht ze belangrijker dan de theorie. De leerlingen leren meer door zelf op een praktische manier kunstzinnig en creatief bezig te zijn. Ook wordt er een aantal culturele activiteiten georganiseerd door de SKVR. Hierin maken de leerlingen kennis met verschillende kunstdisciplines. Zelf gaat ze regelmatig met hen naar musea. Daarnaast probeert ze de leerlingen te stimuleren om culturele activiteiten na schooltijd te ondernemen. Het is erg moeilijk om ze hier warm voor te krijgen. Wel merkt ze dat de leerlingen actiever zijn in de beoefening van activiteiten uit de eigen culturele achtergrond. Haar lesinhoud is gebaseerd op een combinatie van een lesstof - en leerlinggerichte onderwijsmethode. De lesinhoud vult zij in naar eigen inzicht. De docente geeft aan dat de aangeboden lesmethodes veel te theoretisch zijn. Daarom wordt er op de school gekozen voor een autonome werkwijze die bestaat uit zelfbepaalde criteria op basis van de verplichte elementen uit het leerplan.

Af en toe heeft zij wel het gevoel dat zij een kloof moet overbruggen om de leerlingen met de lesstof te bereiken. Ze geeft aan dat dit veelal komt door de geringe voorkennis over kunst en cultuur. Daarom gaat ze eerst op zoek naar wat ze al weten en gaat vanuit daar haar lesstof uitbouwen.

Beroepsbekwaamheden

Door lid te zijn van een vakbond, het tijdschrift Kunstzone en veel kranten te lezen, blijft ze op de hoogte van ontwikkelingen in de cultuursector en haar vakgebied. Naast haar opleiding als docente handvaardigheid en fotografie heeft ze veel bijscholing genoten via cursussen fotoshop, computercursussen en cursussen kunstonderwijs. In haar vrije tijd volgt ze regelmatig teken - en schilderlessen om zichzelf vakbekwaam te houden. In samenwerking met een collega vervult zij de functie van kunstcoördinator. De hoofdtaken zijn het onderhouden van een netwerk contacten met culturele instellingen. Het meeste contact heeft ze met de SKVR.

Persoonlijke voorkeuren

Haar voorkeuren liggen bij fotografie en beeldende kunst. Ze bezoekt vaak musea. Ook houdt ze veel van Jazz en Blues. Haar voorkeuren leveren volgens haar een grote bijdrage aan haar lesinhoud.

Effecten van kunsteducatie

Sommige leerlingen zullen volgens de docente in de toekomst blijven participeren in de culturele sector. De leerlingen staan erg open voor de creatieve lessen. Buiten school om kunnen de leerlingen momenteel weinig ondernemen vanwege het lage gezinsinkomen waarmee zij opgroeien.

Sociaal - culturele achtergrond

De docente geeft aan niets kunstzinnigs of cultureels te hebben meegekregen in de opvoeding. Haar vader was wel heel creatief. Deze werkte met metaal, maakte stoommachines en schepen. Haar broers en zussen zijn helemaal niet bezig met creativiteit, kunst of cultuur. Het gezin ondernam nooit uitstapjes naar musea of theater. Wel had ze een oudoom aan haar vaders kant die professioneel schilderde (aquarellen). Op haar actiende jaar kwam ze voor het eerst in een museum via haar toenmalige vriendje. Vanaf toen begon haar grote interesse voor kunst en cultuur. Op een actieve manier participeerde zij in de culturele sector door verschillende activiteiten en projecten te organiseren. Samen met een aantal andere kunstenaars zette zij een kunstenaarscollectief op in Nijmegen.

Docent kunsteducatie VMBO 8

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docent naar de Havo gegaan. Na zijn Havo - diploma te hebben behaald, ging hij studeren aan de kunstacademie. De opleiding die hij hier heeft afgerond is de tweedegraads lerarenopleiding voor tekenen en handvaardigheid. Na de opleiding koos hij bewust voor het kunstenaarsleven en verdiende met schilderwerk zijn boterham. Naast het kunstenaarschap was hij muzikant. De muziekinstrumenten die hij kan bespelen zijn saxofoon, gitaar en piano. Ook schreef hij zijn eigen nummers. Uiteindelijk is de docent zonder hier bewust over na te denken toch het onderwijs ingegaan. Daarnaast bleef hij schilderen en muziek maken. In totaal heeft hij twintig jaar lang schilderwerk geëxposeerd. Zijn eerste baan in het onderwijs was als docent beeldende vorming aan het Individueel Huishoudelijk Nijverheids Onderwijs. Vervolgens heeft hij in Schiedam gewerkt als begeleider van spijbelende kinderen. Tot slot is hij veertien jaar geleden weer als docent beeldende vorming terecht gekomen op de Wolfert van Borselen. In de loop der jaren is hij naast de beeldende vakken kunsteducatie (CKV) gaan geven en is hij mentor van een klas. Vanwege zijn grote interesse voor VMBO-leerlingen geeft hij alleen les aan VMBO-klassen.

Onderwijsopvattingen

Aspecten die de docent belangrijk vindt over te dragen via kunsteducatie is ten eerste de levensles die achter kunst verscholen zit. Creatief bezig zijn is voor hem de aanleiding om de werkelijke waarde van het leven mee te geven. Een tweede aspect is het bespreken van actualiteiten uit het leven en de houding die mensen hebben ten opzichte van deze actualiteiten. Hij probeert de leerlingen te sturen, zodat zij met betrekking tot bepaalde actualiteiten oplossingsgericht leren denken. Het doel hiervan is om zichzelf beter te leren kennen ('wie ben ik?'). Andere aspecten waar hij grote waarde aan hecht is het bijschaven van de sociale vaardigheden. Hij vindt dat je als docent een voorbeeldfunctie hebt.

Naast klassikale lessen geeft hij aan het belangrijk te vinden dat de leerlingen culturele activiteiten ondernemen. Hij stuurt ze er vaak op uit om buitenschoolse opdrachten te maken. Daarnaast ondernemen de leerlingen minimaal twee keer per jaar een culturele activiteit en wordt er binnen school drie keer per jaar een culturele workshop door de SKVR georganiseerd. Buiten school om organiseert hij ieder schooljaar een VMBO - kunstmiddag voor de derdejaars VMBO - leerlingen. De docent geeft aan dat hij ervaring met kunst belangrijker vindt dan theorie. Wel benadrukt hij dat dit alleen voor kunsteducatie geldt in de vorm van CKV. Bij het vak tekenen denkt hij hier heel anders over. Dan verwacht hij theoretische kennis om het eindexamen goed af te kunnen leggen. De lesinhoud vult hij geheel zelfstandig in. Hij baseert de les op thema's uit verschillende kunstdisciplines. Hij bereid zijn lessen nooit voor. Spontaniteit en impulsiviteit zijn voor hem de ingrediënten om er een interessante les van te maken. Iedere klas is anders waardoor een vast werkschema niet de ideale manier zou zijn. Als de leerlingen opdrachten krijgen, geeft de docent hen richtlijnen mee waar de leerlingen op terug kunnen vallen. Hij geeft hen concrete opdrachten die de leerlingen naar eigen creativiteit moeten invullen. Vervolgens reflecteert hij hier met de leerlingen op door vragen te stellen zoals: wat vindt je ervan en waarom? Hij stemt zijn lessen voor bijna honderd procent af op de leerlingen. De leerling is zijn klant. Hij ervaart af en toe een kloof als hij bezig is met zijn lesoverdracht. Hij merkt dat bepaalde (moeilijke) onderwerpen weerstand oproepen bij de leerlingen. Is dit het geval, dan haakt hij hier op in en probeert een ingang te vinden naar een breder aspect van cultuur. Een aspect van cultuur dat beter aansluit bij zijn doelgroep. De docent vindt het prettig om met VMBO-leerlingen te werken omdat zij spontaan, direct en eerlijk zijn. Hierdoor kan hij zichzelf zijn.

Beroepsbekwaamheden

Om zich op de hoogte te houden van de laatste ontwikkelingen surft de docent regelmatig over Internet. Daarnaast haalt hij zijn informatie uit kranten, tijdschriften en opiniebladen. Hij geeft aan dat deze ontwikkelingen steeds meer ingaan tegen zijn eigen opvattingen. Hij heeft geen bijscholing genoten voor het geven van kunsteducatie. Hij oriënteert zich wel veel op diverse ontwikkelingen binnen het vak. Ook onderhoudt hij, indien nodig, zelfstandig contacten met culturele instellingen.

Persoonlijke voorkeuren

De docent reist veel en onderneemt veel activiteiten op cultureel gebied in andere landen. Naast reizen houdt de docent veel van beeldende kunst, architectuur en diverse muziekstijlen variërend van Bach tot aan Joss Stone. Hij geeft aan dat zijn eigen voorkeuren altijd wel bijdragen aan de lessen.

Effecten van kunsteducatie

Volgens de docent participeren de leerlingen regelmatig in het culturele aanbod zonder dat ze het zelf door hebben. Alles vat de docent op als cultuur. Dit ervaren de leerlingen vaak niet zo. Daarom probeert hij ze te stimuleren om hier bewust van te worden. Hij vindt dat kunsteducatie een goede bijdrage levert om enige bewustwording te activeren. Door het verkrijgen van kennis en vaardigheden over kunst via kunsteducatie worden ze zich bewuster van de kunst om hen heen. Hij merkt dat ze het ook echt leuk vinden. De docent vindt kunsteducatie tevens zinvol om latere cultuurparticipatie te stimuleren. Regelmatig hoort hij van leerlingen dat kunsteducatie eigenlijk helemaal zo saai nog niet

is. Wat hij betreurt is dat kunsteducatie niet in een vrijer verband wordt gezien. Vooral voor VMBO - leerlingen vindt hij het belangrijk dat zij vaker praktisch bezig zijn en niet alleen in de ingeroosterde uurtjes CKV. Er is te weinig bewegingsruimte binnen het rooster om het vak optimaal te kunnen geven.

Sociaal - culturele achtergrond

Binnen het gezin is altijd veel waarde gehecht aan het beluisteren van klassieke muziek. Hij moest ook samen met zijn broers en zussen verplicht luisteren naar deze muziek. De docent komt uit een familie die zich fanatiek bezighield binnen de socialistische beweging. Kunst en cultuur nam daar een belangrijke plek in. Als kind was hij uit zichzelf al veel bezig met tekenen en werd hierin ook gestimuleerd door zijn ouders. Beide ouders werkten. Zijn moeder heeft als lerares in het basisonderwijs gewerkt en zijn vader als directeur van een bedrijf.

Docent kunsteducatie VMBO 9

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docent naar het VWO gegaan. Na het behalen van zijn diploma behaald is hij Economie gaan studeren aan de universiteit. Deze opleiding viel erg tegen en na drie maanden is hij overgestapt naar de opleiding Kunst en Cultuurwetenschappen (KCW) gecombineerd met de studie Wijsbegeerte. Beide studies heeft hij geheel doorlopen, maar heeft slechts voor Kunst en Cultuurwetenschappen zijn diploma behaald. Hij is direct aan het werk gegaan in de culturele instelling Witte de With te Rotterdam. Daarnaast koos hij bewust voor de Masteropleiding Maatschappijleer. Omdat het werken in een culturele instelling niet aan zijn verwachtingen voldeed, is hij tijdens zijn opleiding Maatschappijleer gaan solliciteren naar de functie van docent Maatschappijleer. Met veel plezier geeft hij vier jaar les. Zijn eerstegraads opleiding Maatschappijleer heeft hij met succes afgerond. Sinds een jaar geeft hij kunsteducatie in de vorm van CKV aan VMBO-leerlingen. Naast Maatschappijleer en CKV geeft hij het vak Levensbeschouwing, werkt hij als vakgroep hoofd, kunstcoördinator en werkgroep leider. Bij laatstgenoemde functie begeleidt hij in zeven vestigingen van de scholengemeenschap leerlingen binnen en buiten school op het gebied van sociale integratie, zelfstandigheid en het nemen van verantwoordelijkheid. Tot slot levert hij een belangrijke bijdrage aan de opzet van het onderwijsbeleid.

Onderwijsopvattingen

Tijdens de kunsteducatielessen stelt hij altijd de vraag: wat kan kunst voor ons betekenen? Het is de startvraag bij iedere te behandelen kunstdiscipline. Alle kunstdisciplines komen aan bod en de centrale vraag wordt beantwoord met behulp van workshops van externe experts. De docent hecht veel waarde aan de participatie van de leerlingen in het culturele aanbod. De leerlingen krijgen weinig culturele bagage in de opvoeding mee. Hierdoor vindt hij het nog belangrijker dat de leerlingen kennismaken met kunst. In de laatste periode van het schooljaar ondernemen de leerlingen zelfstandig culturele activiteiten buiten school om. Deze activiteiten bestaan uit een museumbezoek en een bezoek aan een discipline naar eigen keuze. Van alle ervaringen schrijven ze een

reflectieverslag die wordt toegevoegd aan het Kunstdossier. Hij geeft kunsteducatie via een combinatie van theorie en ervaren. De nadruk ligt voornamelijk op ervaringgericht leren. Dit wordt bijvoorbeeld bewerkstelligd door een kunstenaar in de klas uit te nodigen. Het theoretische gedeelte betreft een korte inleiding van de discipline, waarbij een klein beetje geschiedenis wordt overgedragen en in verband wordt gebracht met actualiteiten.

De invulling van de les gebeurt in overleg met de directie en andere kunsteducatiecollega's. De lesinhoud wordt afgestemd op de belevingswereld van de leerlingen. Door hierbij aan te sluiten, probeert hij de lesstof zo helder en dynamisch mogelijk over te dragen. Hij ervaart wel een kloof om de lesstof over te brengen, omdat de vraag 'wat is kunst' sowieso moeilijk te beantwoorden is. Als zij het hele leerproces achter zich hebben, merkt hij wel dat de leerlingen kunnen aangeven wat wel/niet onder kunst valt.

Beroepsbekwaamheden

De docent leest geen vakbladen om zich op de hoogte te houden, maar download regelmatig publicaties van de Boekmanstichting. Verder houdt hij zich op de hoogte via kranten en exposities. Hij beschikt over veel kunstliteratuur en heeft een kleine collectie standaard in de klas staan. Voor het vak kunsteducatie heeft de docent geen specifieke bijscholing genoten. Ook voor de functie van kunstcoördinator niet. De functie van kunstcoördinator vervult hij samen met collega's. Gezamenlijk maken ze ieder jaar een cultuureducatieplan. Door het ruime budget heeft de school veel mogelijkheden op cultureel gebied te ondernemen. Voor kunstzinnige activiteiten onderhoudt hij contacten met Regio Art Rijnmond. Ook koopt hij regelmatig workshops in bij Het Kunstgebouw.

Persoonlijke voorkeuren

De persoonlijke voorkeuren van de docent liggen op het gebied van film, beeldende kunst en moderne dans. Op een bewuste manier probeert hij zijn eigen voorkeuren geen rol te laten spelen tijdens de lessen. Hij vindt het belangrijk dat de leerlingen zelf keuzes maken in wat ze wel/niet leuk vinden. Wel geeft hij voorbeelden van wat hij mooi of lelijk vindt.

Effecten van kunsteducatie

De docent merkt dat de leerlingen regelmatig naar de film gaan. Door de grote Indiase populatie op school zijn er onder de leerlingen veel Bollywoodfanaten. Deze kinderen gaan ook veel naar musea met de ouders. De docent stimuleert de leerlingen om groepsgewijs culturele activiteiten te ondernemen, zodat ze leren om samen activiteiten te ondernemen. Over de bijdrage van kunsteducatie aan de toekomstige participatie heeft de docent een optimistische mening. Hij vindt kunsteducatie een drempelverlagend vak, waardoor latere participatie vaker voor zou kunnen komen.

Sociaal - culturele achtergrond

Het gezin heeft een belangrijke invloed gehad op de ontwikkeling van zijn culturele belangstelling. Zijn oma en moeder schilderen en zijn tante is fulltime kunstenaar. Zijn moeder deed naast schilderen

ook aan beeldhouwen. De docent is zelf van jongs af aan een actief tekenaar. Samen met zijn broer maakte hij vanaf zijn negende veel Graffiti. Dit heeft hij tien jaar lang intensief gedaan. Het gezin ging tijdens de vakantie vaak op museumbezoek. Dit vond hij erg leuk. Ook bezochten zij ruïnes, kastelen en klassieke balletvoorstellingen. Binnenshuis waren altijd veel kunstboeken aanwezig. Daarnaast deed hij veel creatieve dingen met zijn opa en oma. Zijn vader is directeur van de gemeente Rotterdam in de richting sociale voorzieningen.

Docente kunsteducatie VMBO 10

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar het VWO gegaan. Na het VWO heeft de docente een tijd Nederlands gestudeerd. Deze studie heeft zij niet afgerond. Vervolgens is zij naar de Pabo gegaan en heeft zij haar diploma behaald voor docente in het basisonderwijs. Graag wilde ze verder studeren en ging een studie volgen aan de kunstacademie te Utrecht. Hier behaalde zij eerstegraads bevoegdheden voor autonome, ruimtelijke vormgeving, docent beeldende vakken en kunstgeschiedenis. Na deze opleidingen stapte zij het onderwijs in om beeldende vakken te doceren. Daarnaast werkte zij parttime als autonoom kunstenaar. Door het lesgeven, had ze te weinig tijd over voor het maken van eigen werk. Daarom koos ze ervoor verder te gaan als fulltime kunstenaar. In haar atelier, gevestigd in het Oude Noorden van Rotterdam, maakt zij ruimtelijk werk bestaande uit de materialen licht, steen en metaal. In haar vijftienjarige kunstenaarsloopbaan heeft ze al vele exposities gehad in zowel het binnen - als buitenland. Helaas leverde haar kunstenaarsbestaan te weinig geld op en ging zij aan het werk als bedrijfsassistente bij de Rotterdamse, culturele bioscoop Lantaren - Venster. Hier gaf zij naast het begeleiden van projecten regelmatig workshops aan kinderen, jongeren en volwassenen. Na vijf jaar werkzaam te zijn geweest in het filmhuis stortte zij zich weer fulltime op het maken van eigen werk. Vanwege het terugkomende financiële probleem koos zij ervoor weer eens een kijkje te gaan nemen in het onderwijs. Sinds een jaar geeft ze tekenles en kunsteducatie in het voorgezet onderwijs aan VMBO-klassen. Ook probeert ze daarnaast bezig te zijn met het maken van kunst, maar merkt dat haar werk in het onderwijs veel tijd opeist.

Onderwijsopvattingen

Aspecten die de docente van belang vindt over te dragen via kunsteducatie aan haar leerlingen is de leerlingen te enthousiasmeren voor kunst en te stimuleren meer te participeren in het culturele aanbod. Ze vindt het belangrijk dat ze een eigen mening ontwikkelen over het kunstaanbod en kunst en cultuur vanuit andere invalshoeken leren bekijken. Een belangrijk aspect die ze hierbij noemt, is dat ze de leerlingen bewust wil laten worden van waar zij naar kijken. Het ondernemen en ervaren van culturele activiteiten is voor de docente dan ook de manier om dit doel enigszins te bereiken. De docente merkt dat de leerlingen, ondanks hun stoere gedrag, toch wel onder de indruk zijn. Ze gaan verder kijken dan hun neus lang is. Ze bepaalt de lesinhoud zelf. Door een combinatie van de interesses van de leerlingen en de traditionele kunstvormen probeert ze de leerlingen en de oorsprong van kunst dichter bij elkaar te brengen. Het is een bewuste keuze de lesstof die zij belangrijk vindt over te dragen en deze zoveel mogelijk af te stemmen op de interesses en het niveau van de

leerlingen. Door zoveel mogelijk praktische opdrachten probeert ze de leerlingen actief bezig te houden. Ervaren staat in haar lessen dan ook op de eerste plaats. De docente geeft aan dat de leerlingen snel afgeleid en verveeld zijn. Hierdoor is het moeilijk hen iets aan te leren. Vaak zijn de lessen gericht op orde houden en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Van mening is de docente dat de kloof om hen te bereiken niet in de lesstof zit, maar meer in de onbekendheid van het vak. Hierdoor zijn de leerlingen moeilijk te motiveren. Daarnaast geeft de docente aan te weinig ruimte te hebben om echt iets te kunnen ondernemen met de leerlingen. Er is weinig ruimte, materiaal en budget beschikbaar. Tevens is het vak zo strak ingeroosterd dat er maar weinig gedaan kan worden in één uur per week .

Beroepsbekwaamheden

De docente houdt zich via twee bronnen actueel op de hoogte. De eerste bron is via de vele docentenwebsites en de tweede bron is de vele post en uitnodigingen die zij binnenkrijgt van culturele instellingen en onderwijsinstellingen. De hoeveelheid aan verstuurde lesmethoden vindt ze absoluut niet zinvol. Het sluit niet aan bij het niveau van de leerlingen. Naast de websites en de post leest ze verschillende onderwijsbladen. Aan bijscholing voor het vak geeft de docente aan geen behoefte te hebben. Mede vanwege de onmogelijke toepasbaarheid van de theorie in de praktijk. De docente vindt het veel nuttiger om regelmatig contact te hebben met collega's van andere scholen om te bespreken hoe zij in bepaalde situaties handelen. Aangezien ze de enige docente is die kunsteducatie geeft op deze school kan ze niet terugvallen op eigen collega's. Via de websites voor docenten probeert ze contact te leggen met docenten van andere scholen. Doordat ze de enige docent is die zich bezighoudt met kunsteducatie coördineert voor dit vak. Dit houdt tevens in dat de docente het enige aanspreekpunt is van de school voor culturele instellingen. De instelling waarmee ze veel contacten onderhoudt is de SKVR.

Persoonlijke, culturele voorkeuren

De docente heeft een veelzijdigheid aan voorkeuren. Deze wisselen elkaar eigenlijk een beetje af. Momenteel houdt ze zich veel bezig met Wereldmuziek en film. Dagelijks huurt zij een aantal culturele films en bezoekt ze zoveel mogelijk evenementen waar Wereldmuziek wordt gespeeld. Af en toe kunnen haar voorkeuren wel een bijdrage leveren aan haar lessen. Vooral film laat ze terugkomen in de lessen.

Effecten van kunsteducatie

De docente is van mening dat kunsteducatie een bijdrage levert voor het verbreden van de culturele bagage. Ook geeft ze aan dat het juist belangrijk is voor de leerlingen in contact te komen met kunst en cultuur, omdat ze moeten leren ergens rustig naar te kijken. Ze merkt dat de leerlingen veel moeite hebben om tijd en rust te nemen voor iets. Ze stoppen te veel energie in passiviteit en opvliegerigheid naar elkaar toe. Kunsteducatie ziet zij als middel om de leerlingen te leren geduldiger met zichzelf en elkaar om te gaan. De kennismaking met kunst vindt ze op zich al heel zinvol, omdat het eventuele interesses kan aanwakkeren voor nieuwe dingen. Ook daarom is zij ervan overtuigd dat kunsteducatie een positieve bijdrage zou kunnen leveren aan de toekomstige participatie van de leerlingen in de

culturele sector.

Sociaal - culturele achtergrond

De docente komt uit een gezin waar subtiel aandacht werd besteed aan kunst en cultuur. Haar broer en zijzelf werden er niet mee overspoeld, maar werden door de ouders af en toe meegenomen naar musea of theater. Haar ouders zijn altijd erg geïnteresseerd geweest in kunst, maar ondernemen naarmate zij ouder worden vaker culturele activiteiten dan vroeger. Zelf is de docente al vanaf haar zesde jaar een actief tekenaar. Ook hield ze zich altijd veel bezig met knutselen. Ze heeft zelfs in haar kindertijd enige periode een knutselclubje geleid.

Bijlage 3

Interviews docenten kunsteducatie VWO

Docente kunsteducatie VWO 1

Opleiding en loopbaan

Na het basisonderwijs is de docente naar de Havo gegaan. Na de Havo is zij de opleiding docent Beeldende Kunst en Vormgeving gaan doen waarin ze zich specialiseerde in tekenen. Per toeval heeft de docente voor deze opleiding gekozen. Van jongs af aan wilde ze graag een baan waarbij ze met mensen zou kunnen werken. Door de opleiding die ze gevolgd heeft, is ze eerstegraads bevoegd om les te geven. Na de opleiding is de docente op een VMBO - school begonnen als docente beeldende vakken. Hier had zij het niet naar haar zin. Ze besloot te solliciteren bij het Montessori Lyceum Rotterdam waar alleen de onderwijstypes Havo en VWO werden gedoceerd. Sinds negen jaar is ze werkzaam op deze scholengemeenschap als docente beeldende vakken, docente kunsteducatie (CKV1), kunstcoördinator en mentor.

Onderwijsopvattingen

Aspecten die de docente belangrijk vindt om over te dragen aan de leerlingen via kunsteducatie is dat ze de leerlingen wilt leren kijken naar een kunstdiscipline, deze ervaren en vervolgens hierover een eigen mening kunnen geven. De docente is van mening dat de leerlingen te snel oordelen zonder dat ze zich eerst bewust van iets worden. Kunsteducatie is volgens haar de manier om de leerlingen in aanraking te laten komen met dingen die hen geheel onbekend zijn. Via kunsteducatie wil ze de leerlingen stimuleren hun eigen smaak te bepalen zonder invloed van mede-leerlingen. De docente is in haar lessen sterk gericht op de individuele smaakontwikkeling en op het individuele proces wat hierbij komt kijken. Het belang dat zij hecht aan het ontwikkelen van een eigen smaak hangt samen met het bewust leren kijken naar jezelf en de omgeving. Dit zal volgens haar bijdragen aan het bewustzijn van de sociale positie in de maatschappij. Naast ervaring en het geven van een eigen oordeel verwacht zij van de leerlingen een kritische reflectie op het door hen gegeven oordeel. Buiten de lessen kunsteducatie om organiseert de docente een keer per jaar een CKV1-dag. Hierbij worden de leerlingen erop uitgestuurd om het culturele aanbod van Rotterdam te verkennen via een door haar uitgestippelde route. De lesinhoud is gericht op een combinatie van theoretische kennis, de leerling en het culturele aanbod. Wat zij graag benadrukt is de variatie en de diversiteit waar het culturele aanbod over beschikt. De les is een samenstelling van datgene wat zijzelf belangrijk acht, de interesses van de leerlingen en de actualiteiten in de culturele sector. Om op de interesses van de leerlingen in te spelen gebruikt zij regelmatig disciplines waar de leerlingen voorkeur voor hebben. De docente vindt het belangrijker dat de leerlingen veel culturele activiteiten ondernemen in plaats van dat zij veel theoretische kennis tot zich nemen. Ze hoopt dat de interesse in kunst hierdoor toeneemt, zodat zij zelfstandig zullen gaan participeren. De docente geeft aan dat het steeds makkelijker wordt om de leerlingen te motiveren voor het vak kunsteducatie. Door de culturele bagage die veel leerlingen van huis uit hebben meegekregen, zijn deze op de hoogte van een aantal kunstdisciplines. Hierdoor zijn de leerlingen makkelijker te bereiken met de lesstof.

Beroepsbekwaamheden

Om op de hoogte te blijven van actualiteiten en ontwikkelingen binnen haar vakgebied maakt de docente gebruik van vakliteratuur, zoals mr. Motley en Kennisnet CKV1. Daarnaast heeft ze diverse nascholingscursussen gevolgd die ieder gericht zijn op een specifieke kunstdiscipline. Dit acht de docente noodzakelijk omdat zij gespecialiseerd is in beeldende kunst en minder kennis had van de disciplines dans of muziek. Tevens heeft de docente de eindverantwoordelijkheid betreft de kunsteducatie vanwege haar functie als kunstcoördinator. Alles wat er georganiseerd, geprogrammeerd en begeleid moet worden rondom het vak ligt in haar handen. Wel krijgt ze voldoende steun en ideeën van haar collega's gedurende bijeenkomsten en vergaderingen. Het leggen van contacten met culturele instellingen is haar verantwoordelijkheid.

Persoonlijke voorkeuren

De persoonlijke voorkeuren richten zich hoofdzakelijk op beeldende kunst. De kennis en vaardigheden die de docente met deze discipline heeft opgedaan tijdens haar studie hebben haar interesse nog meer vergroot. Verder vindt de docente het leuk om culturele activiteiten te ondernemen op het gebied van toneel, cabaret en leest ze veel literatuur. Haar voorkeuren zijn dan ook duidelijk terug te zien in haar lesinhoud. Ze geeft aan veel meer aandacht te besteden aan beeldende kunst, toneel en cabaret en te weinig aan dans en muziek

Effecten van kunsteducatie

Momenteel participeren de leerlingen regelmatig in het culturele aanbod onder invloed van kunsteducatie. Veel van de leerlingen participeren ook onder invloed van de ouders. De docente denkt dat kunsteducatie effect heeft op de toekomstige participatie doordat het vak de drempel een culturele instelling binnen te stappen lager maakt. Of het merendeel van de leerlingen in de toekomst culturele activiteiten blijven ondernemen, durft zij niet met zekerheid te zeggen. De docente denkt dat de leerlingen die via de opvoeding in aanraking komen met kunst vaker zullen participeren in de toekomst.

Sociaal - culturele achtergrond

Vanuit het ouderlijk milieu werd de docente niet bewust gestimuleerd cultureel actiefste zijn. Het gezin ondernam juist weinig culturele activiteiten. Wel komt ze uit een creatieve familie. Haar vader knutselde veel en haar oom was kunstenaar. De docente geeft aan dat haar oom wel een belangrijke invloed op haar culturele belangstelling heeft gehad.

Docente kunsteducatie VWO 2

Opleiding en loopbaan

Na het basisonderwijs heeft de docente de Havo doorlopen en afgerond. Vervolgens is zij naar de kunstacademie gegaan om de opleiding voor autonoom kunstenaar te doorlopen. Na deze studie te

hebben behaald, koos zij ervoor om als voltijd kunstenaar door het leven te gaan. Vanwege de lage financiën die ze aan het kunstenaarsbestaan overhield, heeft ze uiteindelijk bewust gekozen naast het kunstenaarschap parttime in het onderwijs te werken. Een klein jaar na haar diploma-uitreiking, startte zij opnieuw een opleiding richting Leraar Beeldende Kunst en Vormgeving. Na de afronding van deze opleiding werd zij eerstegraads bevoegd om les te geven in het voortgezet onderwijs. De docente is vier jaar geleden begonnen als docent beeldende vakken en docent kunsteducatie op verschillende locaties van de Rotterdamse scholengemeenschap Melanchthon-Schiebroek. De docente geeft hier les aan leerlingen uit de onderwijstypes VMBO/Mavo, Havo en VWO. Naast het kunstenaarsschap, het geven van tekenen, handvaardigheid en kunsteducatie geeft ze ook schilderles, fotografie en is zij mentor van een klas. De docente is tweeënhalve dag aanwezig op school. Verder bestaat haar werkweek uit het maken van tekeningen met blauwe balpen op grote doeken. Haar werk bestaat uit portretten van moderne vrouwen die in glossy magazines staan. In haar atelier aan de Gordelweg is zij intensief bezig met het ideaalbeeld waaraan de vrouw van vandaag aan wilt voldoen. Haar werk is al een aantal keren geëxposeerd.

Onderwijsopvattingen

Af en toe legt de docente een verband tussen de kunsteducatielessen en haar beroep als kunstenaar. Dit zijn meestal spontane toevalligheden die dan ter sprake komen. Bewust zal zij nooit een relatie tussen haar eigen werk en de leerlingen leggen. Aspecten die voor haar van algemeen belang zijn over te dragen aan de leerlingen via kunsteducatie zijn enthousiasme en passie waarover veel kunstenaars beschikken. Ze wil graag dat de leerlingen een positief gevoel ervaren via kunst en dit in verband kunnen brengen met de kunstgeschiedenis. Is dit verband gelegd dan verwacht zij dat de leerlingen een eigen mening kunnen vormen met een goede onderbouwing. Aspecten die centraal staan in de kunsteducatieles voor VWO-leerlingen zijn het vergaren van kennis en het verrichten van onderzoek over een onderwerp/thema/object in de kunst. Tot slot wordt de opdracht afgesloten met het onder woorden brengen van de opgedane kennis via een verslag of presentatie. De leerlingen moeten theoretische kennis kunnen toepassen binnen het proces die zij ondergaan tijdens het maken van eigen werk. Er wordt van hen verwacht dat zij de diepte in gaan. De lessen zijn afgestemd op een combinatie van theorie, ervaren en beleven. De docente is van mening dat ervaren niet zonder theorie kan en theorie niet zonder ervaren kan. Vooral het werken met verschillende materialen, het onderzoeken wat je allemaal met de materialen kunt doen en het zorgvuldig omgaan met de materialen zijn zaken die een grote rol spelen tijdens de les. De docente vindt het belangrijk dat de leerlingen spelenderwijs inzicht krijgen in wat ze maken, waarom ze het maken en waarom ze een keuze maken voor dat specifieke materiaal waarvan het werk gemaakt is. De docente merkt dat de leerlingen hierdoor een directe betrokkenheid en soms zelfs een gevoel van passie krijgen tijdens het maken van eigen kunstwerken. Een ander belangrijk onderdeel van kunsteducatie is volgens de docente het participeren in het culturele aanbod. Om dit te stimuleren organiseert ze samen met collega's culturele activiteiten buiten het lesrooster om zoals de Architectuurroute. De lesinhoud mag ze niet zelf bepalen. De programmering staat al voor een heel schooljaar gepland aan de hand van thema's. Wel mag ze zelf opdrachten verzinnen in het stramien van de te behandelen thema's.

Kunsteducatie is een verplicht vak en roept nogal eens weerstand op bij de leerlingen. Daarom probeert ze de lesinhoud enigszins af te stemmen op de leerlingen door rekening te houden met hun voorkeuren en interesses. Hierdoor is het makkelijker de leerlingen te motiveren en te bereiken met de lesstof. De actualiteiten in de media en kunstwereld probeert ze in verband te brengen met de smaakvoorkeuren van de leerlingen. De ideaalste situatie om kunsteducatie in te vullen, is volgens haar door alleen leerlinggericht onderwijs te geven. Als ze het helemaal voor het zeggen had dan zou ze vaker schilderen en culturele activiteiten ondernemen: van de schoolbanken naar de praktijk gaan!

Beroepsbekwaamheden

De docente maakt gebruik van vakliteratuur, zoals BK info. Dit vakblad is gericht op het kunstenaarschap. Ze leest geen vakbladen die specifiek gericht zijn op kunstonderwijs. Door regelmatige vergaderingen binnen school blijft ze op de hoogte van ontwikkelingen in het onderwijs. Vanuit de school worden bijscholingstrajecten verzorgd voor de docenten kunsteducatie. Zelf heeft ze drie cursussen gevolgd en voor allen een certificaat behaald. In de school wordt gewerkt met een cultuureducatiebeleid onder begeleiding van een kunstcoördinator. Deze verzorgt (in overleg) de jaarplanning en ontwikkelt projecten voor kunst en cultuur binnen de school. De docente legt wel zelf contacten met culturele instellingen via de e-mail. Ook heeft ze een vast contactpersoon bij het Centrum Beeldende Kunst (CBK) te Rotterdam.

Persoonlijke voorkeuren

De docente houdt veel van muziek zoals Rockmuziek. Vaak bezoekt ze optredens van bands uit het alternatieve circuit. Daarnaast struint ze een paar keer per jaar diverse muziekfestivals af, zoals Low Lands, Motel Mozaïque en Bazar Curieux om nieuwe bands te zien. Naast haar liefde voor muziek gaat ze regelmatig naar eindexamenexposities, galeries en musea. Heel af toe bezoekt ze een cabaretvoorstelling. Een andere grote hobby is het kijken van culturele films. Film is naast muziek en beeldende kunst een grote liefhebberij. Ieder jaar is ze te vinden op het Filmfestival In Rotterdam. Haar eigen voorkeuren geven altijd een bijdrage aan haar lesinhoud. Door haar eigen culturele uitstapjes komt ze op ideeën voor de invulling van een les. Ze vindt het belangrijk om haar eigen mening zo min mogelijk te uiten over wat zij mooi/lelijk vindt. De reden hiervoor is om de individuele smaakontwikkeling van de leerlingen niet te belemmeren.

Effecten van kunsteducatie

Momenteel participeren de leerlingen frequent in het culturele veld onder invloed van kunsteducatie. De docente probeert de leerlingen zoveel mogelijk te stimuleren om zelfstandig culturele activiteiten te ondernemen. Ze geeft aan een goede band te hebben met de leerlingen, waardoor zij haar vaak benaderen voor informatie over de culturele agenda. Wat de docente merkt is dat de VWO-leerlingen meer affiniteit hebben met kunst dan de VMBO-leerlingen. Ze geeft aan dat dit vaak te maken heeft met de culturele bagage die de VWO-leerlingen hebben meegekregen vanuit de opvoeding. De docente denkt dat haar lessen een bijdrage zullen leveren aan de toekomstige participatie van de leerlingen in de culturele sector. Door kunsteducatie wordt de interesse van de leerlingen voor kunst

en cultuur gewekt. Als de interesse er al was dan wordt deze met kunsteducatie verder ontwikkeld. Wel is ze van mening dat de jongeren die in de toekomst cultureel participeren kunst al leuk vonden voordat zij geconfronteerd werden met kunsteducatie in het voortgezet onderwijs. Andere externe invloeden zoals opvoeding en vrienden zouden volgens haar meer invloed kunnen hebben op de affiniteit met kunst. Dit geldt overigens wel alleen voor het vak CKV1. CKV2 en 3 hebben volgens haar juist een grote invloed op de toekomstige participatie. Hier zijn de leerlingen bewust bezig met de theorie en het praktiseren van kunst. Daarbij komt kijken dat de leerlingen zelf voor het vak gekozen hebben waardoor het verplichte aspect verdwijnt.

Sociaal - culturele achtergrond

De docente is in haar culturele ontwikkeling hoofdzakelijk beïnvloed door het gezin waarin ze opgroeide. Vanaf haar tweede jaar ging zij met haar moeder en oma naar een zangkoor. Muziek wordt in heel de familie fanatiek beoefend. Ze heeft zelf vierenhalf jaar pianoles gehad. Helaas had ze hier geen talent voor in tegenstelling tot haar enige broer die prachtig piano speelt. De moeder heeft haar grote passie voor muziek overgedragen op de docente en haar broer. Deze passie bestond hoofdzakelijk uit klassieke muziek, musical- en filmmuziek. Ook hadden zij een kinderatelier in huis waar broer en zus veel knutselden en schilderden. Als het gezin op vakantie ging, werden er altijd musea, ruïnes en kerken bezocht. Onder invloed van haar broer ging de docente veel films kijken. Hij keek veel films voor zijn opleiding. Door zijn beschrijving van de films werd haar interesse gewekt voor dit medium. Samen met haar broer ontwikkelde zij liefde voor film. Naast de filmbesprekingen bezochten ze samen veel muziekconcerten. Nu hij in Amerika woont, onderneemt ze dit met haar partner en vrienden. Binnen haar sociale contacten zijn veel mensen werkzaam in het kunstenaarschap.

Docent kunsteducatie VWO 3

Opleiding en loopbaan

Na het basisonderwijs is de docent naar het VWO gegaan en vervolgens een studie schoolmuziek, koordirectie en orkestdirectie aan het Conservatorium gaan doen. Al vanaf zijn jeugd wilde hij dirigent worden en koos dan ook bewust voor deze studie. Het docentschap is toevallig op zijn pad gekomen. Hij is in het onderwijs begonnen als een freelance muziekdocent op vier verschillende scholen. Uiteindelijk is hij op het City College gebleven waar hij nu dertien jaar werkzaam is. Vanwege zijn eerstegraads bevoegdheid die hij heeft behaald aan het Conservatorium geeft hij les aan Havo- en VWO-groepen. Naast de uitoefening van het dirigentenberoep en het doceren van muziekles geeft hij kunsteducatie (CKV1), is hij kunstcoördinator, de sectieleider van muziek en CKV1 en mentor van een klas.

Onderwijsopvattingen

Een aspect dat hij belangrijk vindt om via kunsteducatie aan de leerlingen mee te geven is om hen te stimuleren tot nadenken over kunst als onderdeel van het leven. Centraal staat dat kunst een

weerslag is van het dagelijkse leven en dat kunst iets herkenbaars is uit het eigen leven. Een tweede aspect is de nadruk die hij legt op de multiculturaliteit in Rotterdam. Hij zet kunsteducatie in als middel om te leren van elkaars cultuur. Er lopen zoveel leerlingen in de school met verschillende culturele achtergronden dat het zeker zinvol is dit te doen. De leerlingen moeten alle kunstdisciplines behandelen binnen hun eigen cultuur. Op deze manier wil de docent kunst en cultuur in verband brengen met de verschillende culturele achtergronden van de leerlingen. Zijn doel is dat de leerlingen van elkaar leren, dat zij in aanraking komen met verschillende disciplines uit verschillende culturen en vooral dat zij zich ervan bewust worden dat kunst een vast onderdeel is in iedere gemeenschap en dus ene vast onderdeel van het leven is. De docent vindt het erg belangrijk dat leerlingen veel participeren in het culturele aanbod. In het programma van kunsteducatie worden zij hier veel in gestimuleerd. Er wordt van de leerlingen verwacht dat zij het aanbod goed leren kennen en hierop kunnen reflecteren in de vorm van een relevant onderbouwde mening. Wel merkt hij dat het erg moeilijk is de leerlingen te motiveren. Dit merkt hij uit de restanten van de CKV1-bonnen die aan het einde van het schooljaar overblijven. Buiten de lessen om organiseert hij andere activiteiten om de leerlingen met kunst in aanraking te laten komen zoals kunstreizen en Het Cityfestival. Belangrijk vindt de docent het de lesinhoud geheel op de leerling af te stemmen. Helaas kan dit niet altijd omdat het culturele aanbod niet altijd overeenstemt met de interesses van de leerlingen. Daarom kiest hij ervoor de leerlingen zoveel mogelijk te laten ervaren en zo min mogelijk theorie in de lessen te behandelen. Door een combinatie van een minimale hoeveelheid theorie en veel praktijk wordt het makkelijker de leerlingen te bereiken. Wel blijft het moeilijk hen te motiveren om activiteiten te ondernemen.

Beroepsbekwaamheden

De docent heeft kasten vol vakbladen over muziek. Ook krijgt en leest hij iedere maand een vakblad over Beeldende Kunst. Verder leest hij geen kunsteducatiemagazines.

Hij heeft veel bijscholing en nascholing genoten om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in zijn vakgebied, zoals bijvoorbeeld een Filmcursus in Utrecht, cursus kunstcoördinator in Tilburg, cursus Kunstgeschiedenis en een cursus CKV1. Deze cursussen zijn allemaal vergoed door de school waar hij werkzaam is. Binnen de school is er een cultuureducatieplan. Hier wordt niet mee gewerkt. Iedereen geeft zijn eigen draai aan de lessen kunsteducatie. Vanwege zijn functie als kunstcoördinator onderhoudt hij contacten met veel culturele instellingen. Door de jaren heen heeft hij een groot cultureel netwerk opgebouwd. Ook is hij een samenwerkingsverband met de SKVR aangegaan die een cultuurtraject organiseert voor de onderbouwklassen.

Persoonlijke voorkeuren

Zijn voorkeuren liggen hoofdzakelijk op het gebied van muziek. Hij beluistert diverse soorten muziek; dat varieert van klassiek tot populaire muziek. In zijn vrije tijd bezoekt hij regelmatig De Doelen, toneelvoorstellingen en musea. Door het vak kunsteducatie merkt hij dat hij steeds meer open gaat staan voor meerdere kunstdisciplines. Maar, de discipline die hij veel behandelt in de les, is toch wel muziek.

Effecten van kunsteducatie

Kunsteducatie heeft volgens de docent veel effect: leerlingen worden zich bewust van de eigen smaak en leren beargumenteren wat ze wel/niet mooi vinden. Zelfstandige participatie gebeurt bijna niet. De meeste activiteiten worden ondernomen binnen het kader van kunsteducatie. De docent denkt dat zijn lessen bij zullen dragen aan toekomstige participatie. Dit merkt hij op uit de positieve reacties wanneer de leerlingen het vak hebben afgerond.

Sociaal - culturele achtergrond

Het gezin waarin hij opgroeide, heeft veel invloed gehad op de ontwikkeling van zijn culturele belangstelling. Doordat zijn ouders hem veel meenamen naar musea, concerten en musicals bleef deze belangstelling groeien. In zijn kindertijd speelde en fantaseerde hij vaak dat hij dirigent was. Op zijn tiende jaar is hij begonnen met pianospelen.

Docente kunsteducatie VWO 4

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar de HAVO gegaan. Vervolgens koos zij ervoor de lerarenopleiding voor Teken en Textiel te gaan doen. Dit was geen overtuigde keuze, omdat ze niet wist wat ze wilde. Daar ze altijd creatief aangelegd was, besloot ze toelatingsexamen voor de kunstacademie te doen. Na toegelaten te zijn, heeft ze de opleiding doorlopen en haar tweedegraads diploma behaald. Direct na haar opleiding is zij begonnen als docent beeldende vakken. Achttien jaar lang gaf ze les op verschillende scholen tegelijk. Sinds twee jaar geeft ze fulltime les aan het Melanchthon-Bergschenhoek waar ze tevens de kunsteducatie lessen verzorgt. In deze school geven ze les vanuit het perspectief van het 'Nieuwe leren'. Deze onderwijsvorm is gericht op de competenties van de leerlingen. De leerlingen worden bewust gemaakt van wat zij wel goed en niet goed kunnen en daarmee aan het werk gezet. Het beleid ervan is nog niet helemaal rond, maar de vakken worden al wel met elkaar geïntegreerd. Om de zoveel tijd staan er thema's centraal die terugkomen in alle lessen, zodat er een verband ontstaat tussen bijvoorbeeld geschiedenis, aardrijkskunde en tekenen. Het doel is dan ook om samenhang te creëren. Naast het doceren van kunsteducatie en beeldende vakken is de docente teamleider en leraarcoördinator.

Onderwijsmethode

Een van de aspecten die de docente belangrijk vindt om via kunsteducatie over te dragen is om de leerlingen te leren grenzen te verleggen en hieraan uiting te geven in kunstzinnige en creatieve opdrachten. Via deze opdrachten wil zij de leerlingen stimuleren om kennis te maken met verschillende materialen en zich bewust te worden van deze materialen gedurende de opdracht. Heel belangrijk vindt zij hen zelfstandig keuzes te laten maken gedurende het proces van de opdracht. Ze behoren zelf in te plannen hoe ze hun proces willen laten verlopen. Zij begeleidt hen hierin, maar ze blijven eigen baas over hun proces. Ze merkt dat de leerlingen deze vrijheid prettig vinden. De

ervaring staat centraler dan het bestuderen van de theorie. Toch vindt ze een combinatie van theorie en ervaring erg belangrijk. Haar lesinhoud is geheel afgestemd op het proces van de leerlingen en gebaseerd op de werkwijze van het 'Nieuwe leren'. De leerlingen moeten zelf een planning maken waarin beschreven staat hoe ze de opdracht willen invullen, hoe ze het proces willen laten verlopen. De docente geeft alleen een aantal richtlijnen mee, waarmee de leerlingen aan de slag kunnen. Aan de hand van de richtlijnen gaan de leerlingen op onderzoek uit. Ze vindt het belangrijk dat de leerlingen van het culturele aanbod gebruik maken. Helaas is het moeilijk om vanuit Bergschenhoek naar een museum te gaan. Door de afstand wordt de drempel direct een stuk hoger gelegd. Ze organiseert geen culturele activiteiten buiten de uren kunsteducatie om. Dit zal in de toekomst waarschijnlijk veranderen. Wel gaan veel leerlingen na schooltijd naar muziekles of spelen zij toneel bij het Jeugdtheater Hofplein.

De lessen kunsteducatie stelt ze samen in overleg met een collega. Eerst selecteren zij de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van kunst en cultuur uit (denkend aan de leerlingen) een bestaande canon. Vervolgens kijken ze naar de competenties per leerling. Tot slot hebben ze om de zes weken een ander thema. De lesinhoud die zij aanhoudt noemt ze een combinatie van het traditionele leren en het nieuwe leren oftewel een combinatie van lesstofgericht - en leerlinggericht onderwijs. De docente ervaart geen kloof om de leerlingen met de lesstof te bereiken. Ze geeft aan dat dit komt door het 'Nieuwe leren'. Wel is het noodzakelijk om alert te blijven of de leerling zich wel daadwerkelijk bewust is van waar deze mee bezig is.

Beroepsbekwaamheden

De docente leest geen vakliteratuur. Haar informatie haalt ze hoofdzakelijk van de website van de KPC-groep. Daarnaast overlegt zij veel met collega's en wisselt zij ervaringen met hen uit. Ze heeft geen bijscholing genoten voor het vak kunsteducatie (CKV1). Wel heeft ze bijscholing genoten op het gebied van competentiegericht leren. Voorheen werkte zij in Rotterdam en onderhield zij veel contacten met culturele instellingen. Nu het aanbod zo ver weg ligt, is dit contact sterk verminderd.

Persoonlijke voorkeuren

De docente bezoekt graag voorstellingen van het Nederlands Dans Theater. Naast haar voorkeur voor dans gaat ze graag naar musea. In haar vrije tijd schildert ze graag. Jammer vindt ze dat ze te weinig tijd heeft om zelf dingen te maken. Haar eigen voorkeuren spelen eigenlijk geen rol in de lessen, omdat het proces van de leerling centraal staat.

Effecten van kunsteducatie

De docente denkt dat de leerlingen uit eigen beweging weinig zullen deelnemen aan het culturele aanbod. Wel merkt ze dat ze veel ondernemen met de ouders op cultureel gebied. Ook geeft ze aan dat veel leerlingen kunstzinnig zijn aangelegd en dat dit door kunsteducatie alleen maar verder ontwikkeld zal worden. De leerlingen zullen in de toekomst volgens haar wel van het culturele aanbod gebruik gaan maken, misschien zelfs als kunstenaar.

Sociaal - culturele achtergrond

Haar vader was een goede tekenaar. Binnen haar opvoeding werd ze gestimuleerd om veel te tekenen en te knutselen. Vooral het tekenen vond ze als kind erg leuk. Het gezin ging weinig naar musea en zelden naar een dansvoorstelling. Wel ondernam het gezin veel op muzikaal gebied. Haar vader heeft oog voor mooie dingen, zowel voor cultuur als natuur. Haar oudste zus deed eindexamen Tekenen.

Dit stimuleerde de docente om hetzelfde te gaan doen. Ze heeft nog twee zussen en alledrie zijn zij creatief.

Docente kunsteducatie VWO 5

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente begonnen met de Mavo. Na deze opleiding te hebben behaald heeft ze de Havo doorlopen en afgerond en is vervolgens naar het VWO gegaan. Na het VWO ook met succes te hebben behaald, ging ze ineens twijfelen. Toen kreeg ze het advies van haar vader een creatievere studie te zoeken. Daar ze veel van muziek hield, bedacht ze naar het Conservatorium te willen. Hier werd ze toegelaten. Daarnaast werd ze ook toegelaten op de kunstacademie en besloot beide studies te gaan volgen. Na een jaar bleek dat ze te veel hooi op haar vork had genomen en koos alleen voor de kunstacademie. Het doel dat zij voor ogen had, was om na haar opleiding als autonoom kunstenaar aan het werk te gaan. Ze wilde absoluut niet voor de klas staan. Toen de tijd daar was, hield de financiële onzekerheid die het kunstenaarschap met zich meebracht haar toch tegen om daarin verder te gaan. Haar docentenloopbaan begon vijf jaar geleden op een VMBO-school *Nieuw Zuid*. Hier gaf zij tekenles. Nu werkt zij sinds twee jaar drie dagen per week op de scholengemeenschap Wolfert Dalton. Hier geeft zij kunsteducatie en beeldende vakken aan alle onderwijstypen. Naast het geven van deze vakken is zij mentor en coördinator van het project Leerbemiddeling. Hierin begeleidt ze leerlingen die andere leerlingen kunnen helpen om te bemiddelen tussen de leerling die pest en de leerling die gepest wordt.

Onderwijsopvattingen

Een van de aspecten die de docente belangrijk vindt over te dragen via kunsteducatie is het kennis laten maken met kunst, cultuur en de eigen creativiteit. Ze wil hen leren om beschouwend en reflecterend te kijken naar kunst. De docente wil de leerlingen meegeven dat zij eerst naar iets leren kijken zonder er direct een oordeel over te vellen. Ze moeten eerst onderzoeken, voordat zij een oordeel geven. Vervolgens mogen ze aan de hand van hun voorkennis een oordeel geven. Ze vindt het belangrijk dat leerlingen kennis nemen en gebruik maken van het cultureel aanbod. Maar zij vindt dit niet het belangrijkste. Het belangrijkste vindt zij dat de leerlingen kunst ervaren en beleven door zelf kunst te maken. Het nadeel van het ondernemen van culturele activiteiten zijn de hoge kosten, tijd en organisatie. Er wordt op school maar weinig budget vrijgemaakt voor dit vak. Zelf organiseert ze daarom weinig culturele activiteiten. Via het cultuurtraject van de SKVR ondernemen de leerlingen de

verplichte hoeveelheid activiteiten waarvan zij verslagen moeten maken voor school.

Het ervaren van kunst vindt ze een must. Voorheen waren haar lessen alleen gericht op het ervaren en het praktiseren van kunst. Nu is ze daar op teruggekomen en geeft aan dat theoretische onderbouwing echt nodig is om enige kwaliteit toe te voegen aan de les. Ze vindt een combinatie van theorie en ervaring het belangrijkste. Zij probeert steeds meer te gaan werken met een lesstof - en leerlinggerichte lesmethode. Wat opmerkelijk is, is dat zij geneigd is om alleen leerlinggericht te werken. De lesinhoud mag ze geheel naar eigen believen invullen, als ze zich maar houdt aan de kerndoelen. Ze streeft in haar lessen naar kwaliteit. Vooral in de onderbouw vindt ze dat er kwalitatief goede lessen moeten zijn, zodat leerlingen in de bovenbouw goede resultaten kunnen boeken. Ze ervaart niet echt een grote kloof om haar leerlingen met de lesstof te bereiken. Dit is wel per klas verschillend. Ze stemt haar lesinhoud ook wel per klas af.

Beroepsbekwaamheden

De docente leest geen vakliteratuur, maar wil dit wel heel graag. Momenteel is zij bezig zich te oriënteren wat het beste bij haar past. Ook krijgt zij veel post en mailtjes van allerlei instellingen. Bijscholing krijgt zij twee keer per jaar vanuit de overheid via workshops over de vernieuwde onderbouw. Ook volgt zij via de kunstacademie nog wel eens cursussen zoals de workshop 'een portfolio maken'. In de toekomst zou zij graag nog kunstgeschiedenis willen studeren. Verder probeert zij zich op de hoogte te houden van actualiteiten en ontwikkelingen door veel naar musea en theater te gaan. Zelf hoeft ze geen contacten te onderhouden met culturele instellingen. Daar heeft de school een kunstcoördinator voor.

Persoonlijke voorkeuren

Haar voorkeuren liggen hoofdzakelijk op het gebied van schilderkunst en muziek. Ze houdt veel van schilderen. Dit doet ze ook veel. Daarnaast speelt ze viool en zingt ze veel. In haar vrije tijd gaat ze graag naar musea en muziekvoorstellingen. Haar vakanties in andere landen bestaan hoofdzakelijk uit het bezoeken van kunst en cultuur. Haar persoonlijke voorkeur voor schilderen is veel terug te zien in haar lessen. Zij schildert graag met de leerlingen.

Effecten van kunsteducatie

Kunsteducatie heeft volgens de docente effect als er al interesse voor kunst aanwezig is. Het vak kan deze interesse alleen maar verder ontwikkelen. De docente is van mening dat de ontwikkeling voor deze interesse vooral gecreëerd kan worden door de thuissituatie. Zelfstandig participeren de leerlingen weinig in de culturele sector. Via het cultuurtraject van de SKVR gaan de leerlingen meestal naar musea en theater. Sommigen leerlingen ondernemen culturele activiteiten met hun ouders. Ze merkt dat sommige leerlingen via de kunsteducatie ontdekken dat ze meer affiniteit met kunst hebben dan ze dachten. Kunsteducatie blijkt hierdoor een mooie kans te zijn om kennis te maken met kunst en cultuur. Voor sommigen van haar leerlingen zal kunsteducatie een bijdrage leveren aan de toekomstige participatie. Dit zijn wel de leerlingen die nu al interesse en enthousiasme hebben voor kunst en cultuur.

Sociaal - culturele achtergrond

Het gezin waar de docente in opgegroeid is, heeft geen grote invloed gehad op de ontwikkeling van haar culturele belangstelling. Wel stimuleerde haar moeder haar op muzieklés te gaan. Toen zij acht jaar was ging ze op vioolles. Haar moeder zit in het basisonderwijs en speelt een klein beetje piano. Haar opa schilderde veel en haar zus kan goed tekenen. Creativiteit lijkt dus wel genetisch bepaald te zijn.

Docente kunsteducatie VWO 6

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar het VWO gegaan en na het VWO naar de universiteit om Kunst- en Cultuurwetenschappen te gaan studeren. Na het afronden van de studie is ze als educatie - en premedewerker bij het toneelgezelschap Dood Paard in loondienst gegaan. Tegelijkertijd leek het haar altijd leuk in de toekomst iets met kunsteducatie in het onderwijs te doen. Haar partner is werkzaam in het onderwijs als docent Maatschappijleer. Wanneer hij thuiskwam met zijn verhalen over de belevenissen op school leek haar interesse voor werken in het onderwijs steeds groter te worden. Haar interesse was zelfs zo doorslaggevend dat ze de keus maakte de Lerarenopleiding Kunstgeschiedenis en een opleiding Culturele Kunstzinnige Vorming 1 te gaan doen. Voor beide studies heeft ze een eerstegraads bevoegdheid behaald. Drie jaar geleden is zij als CKV1-docente op het Zegbroekcollege in Den Haag gaan werken. Uiteindelijk is ze terecht gekomen op de scholengemeenschap Thorbecke Voortgezet Onderwijs waar ze nu drie schooljaren CKV1 en CKV2 geeft. Zelf is ze niet creatief bezig of werkzaam in het kunstenaarschap. Ook heeft ze hier geen opleiding voor gedaan. Naast het geven van kunsteducatie vervult ze geen andere functies op de school.

Onderwijsopvattingen

Aspecten die de docente belangrijk vindt over te dragen in de lessen kunsteducatie zijn het kunstbeschouwend leren kijken naar kunst, ervaren wat een kunstenaar doet en dit omzetten naar woord en beeld. De docente vindt het van belang dat de leerlingen zelf het proces ingaan, waar de kunstenaar zich in bevindt. Door hen technieken te leren waar kunstenaars gebruik van maken, wil ze dat de leerlingen beleven, bestuderen en begrijpen wat zich afspeelt in het proces van de kunstenaar. Dit wordt bewerkstelligd door het analyseren van werken uit verschillende disciplines, zoals film, dans en toneel. Ze verwacht dat de leerlingen zichzelf de vraag stellen: wat heeft de kunstenaar bedoeld?

De kunsteducatie die de docente geeft bestaat uit CKV1 en CKV2 lessen. Bij CKV1 gaat het puur om de beleving en de ervaring van de leerling. Hierbij wil ze dat de leerlingen leren kijken naar kunst en kunst leren waarderen en begrijpen. Als ze zover zijn verwacht ze dat de leerlingen in woorden kunnen uitdrukken hoe ze de ervaring met de discipline beleefd hebben en waarom ze de ervaring zo beleefd hebben. Het gaat om het vormen van een eigen mening over de ervaring. Theorie wordt bij CKV1 minimaal maar wel toegepast. Bij CKV2 wordt er hoofdzakelijk theoretische kennis

overgedragen via kunstgeschiedenis. Ook hierbij wordt de vraag gesteld: wat heeft de kunstenaar bedoeld? CKV1 is volgens de docente meer opgezet vanuit het perspectief van de leerling terwijl CKV2 wordt benaderd vanuit de lesstof. Ze vindt het belangrijk dat de leerlingen participeren in het cultureel aanbod. Ze wil hen confronteren met dingen die ze nooit eerder hebben gezien of meegemaakt. De docente stemt haar lesinhoud af op het niveau van de leerlingen, maar verwacht dat ze ook lesstofgericht kunnen werken. Haar lesinhoud is gericht op een combinatie van lesstof en leerling. Op het moment neigt het vooral erg naar de lesstof. Uiteindelijk wil ze leerlinggericht gaan werken, maar theorie zal ze altijd blijven toepassen. De docente organiseert culturele activiteiten die regelmatig buiten school plaatsvinden, zoals workshops bij het Ro-theater. Hier kruipen de leerlingen in het creatieve brein van de toneelregisseur. Wat ze leren, is hoe de productie van een toneelstuk in zijn werk gaat en wat er allemaal bij komt kijken om tot een uiteindelijk eindresultaat te komen. Van een kloof tussen de lesstof en de leerlingen is nauwelijks sprake. De lesstof en de workshops die gepland staan in het lesprogramma worden goed opgepakt. Wat de docente merkt is dat het voor de leerlingen erg belangrijk is om na het theoretische gedeelte praktisch aan de slag te gaan met de opgedane voorkennis. Deze manier is doeltreffend, omdat het geleerde dan beter bij ze blijft hangen.

Beroepsbekwaamheden

De docente houdt zichzelf op de hoogte van haar vakgebied met het vakblad Kunstzone en informatie van Cultuurnetwerk Nederland. Andere informatie haalt ze van websites zoals theaterland.nl. Verder maakt ze veelvuldig gebruik van www.digischool.nl voor ideeën voor lessen en opdrachten. Ook volgt de docente regelmatig bijscholing via workshops over verschillende disciplines. Het organiseren van de buitenschoolse activiteiten regelt zij zelfstandig.

Persoonlijke voorkeuren

Haar interesses liggen bij de kunstdisciplines theater, film en fotografie. Van jongs af aan is ze erg geïnteresseerd in beeldcultuur. In haar vrije tijd besteedt ze veel aandacht aan fotografie. Fotografie is een grote hobby geworden. Ooit heeft ze een cursus fotografie bij de Beeldfabriek van de SKVR gevolgd. Haar eigen voorkeuren komen niet bewust terug in haar lessen.

Effecten van kunsteducatie

De docente geeft aan dat de leerlingen al vaak zelfstandig participeren, vanwege veel meegekregen culturele bagage van huis uit. Ze vindt het moeilijk te zeggen of de leerlingen in de toekomst zullen participeren omdat ze kunsteducatie via het voortgezet onderwijs hebben genoten. Wel geeft ze aan dat kunsteducatie de drempel zeker verlaagd.

Sociaal - culturele achtergrond

Het gezin waarin ze is opgegroeid heeft veel invloed gehad op de ontwikkeling van haar culturele belangstelling. Haar ouders zijn zelf erg geïnteresseerd in kunst en cultuur. Vroeger werd er thuis veel aan knutselen gedaan, ging het gezin regelmatig naar musea en ging zijzelf graag naar jeugdvoorstellingen. Haar ouders volgden zelf ook veel cursussen, zoals Kunstgeschiedenis. De

ouders zijn zelf niet werkzaam in de kunstsector. Haar moeder is manager bij een uitzendbureau en haar vader werkt voor de overheid.

Docent kunsteducatie VWO 7

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docent naar de Havo gegaan. Na het behalen van zijn Havo - diploma is de docent verdergegaan met het VWO. Toen de docent het VWO had afgerond koos hij ervoor te gaan studeren aan de kunstacademie om zich te specialiseren als autonoom beeldhouwer. Om zich verder te professionaliseren in dit beroep besloot hij een postacademische opleiding beeldhouwen te volgen aan de Jan van Eijck Academie in Maastricht. Na deze studie ging hij aan het werk als voltijd beeldhouwer en gaf daarnaast workshops beeldhouwen op freelance basis. In zijn kunstenaarsperiode heeft hij zijn werk vaak geëxposeerd. De docent heeft zelfs een eigen galerie in Rotterdam gehad waar hij veel van zijn eigen werk toonde. Het geven van workshops leidde ertoe dat hij door scholen werd benaderd om docenten tijdelijk te vervangen wegens ziekte of zwangerschap. Door het starten van een gezin is hij serieus gaan nadenken om zich volledig op het docentschap te richten. Het maken van kunst leverde hem te weinig geld op om een gezin te kunnen onderhouden. Alleen vanwege de gezinsuitbreiding koos hij voor het onderwijs. Waarschijnlijk was hij anders nooit docent geworden. Wel kon hij makkelijk als docent aan de bak komen vanwege de eerstegraads bevoegdheid die hij gedurende zijn opleidingen beeldhouwen behaald had. Zeventien jaar geleden werd hij definitief werkzaam als docent op de LTS in Schiebroek. Hier doceerde hij parttime handvaardigheid. Daarnaast gaf hij parttime Techniekles op het City College in Rotterdam. Destijds had hij nog een atelier waar hij zijn beeldhouwwerk verrichte. Ongeveer vijf jaar later wilde hij nog meer stabiliteit en koos er bewust voor fulltime te gaan werken als docent handvaardigheid en techniek aan het Emmaus College in Rotterdam - Oost. Hier werkt hij nu dertien jaar. In de loop der tijd heeft hij andere functies naast handvaardigheid en techniek gekregen op het gebied van kunstonderwijs. De docent geeft kunsteducatie, is kunstcoördinator en organiseert de jaarlijkse kunstreizen naar het buitenland.

Onderwijsopvattingen

Een belangrijk aspect die centraal staat in zijn les is leren een eigen mening te vormen door reflectie, experiment en open te leren staan voor het onbekende. Hij wil de leerlingen een uitdaging meegeven en hen stimuleren zich te verdiepen in kunst en cultuur. De docent vindt kunsteducatie in de vorm van CKV1 een vak waar kunstbeleving en ervaren van kunst centraal staat. Theorie geeft maar een kleine bijdrage aan de lessen. Te veel theorie leidt tot te veel kunstbeschouwend te werk gaan en dat is iets wat niet belangrijk is bij het vak dat hij doceert. Het programma voor kunsteducatie wordt door het docententeam kunsteducatie samengesteld. Alle workshops worden zelfstandig georganiseerd en ingevuld door het eigen team. Iedere docent is gespecialiseerd of heeft ervaring met een specifieke kunstdiscipline. Door deze luxe zoeken zij zelden mensen van buitenaf en hebben ze een grotere bewegingsvrijheid binnen het te besteden kunstbudget. In totaal worden er per schooljaar vier

disciplines behandeld. De workshops zijn ervaringsgericht en de leerlingen leren dansen, tekenen, toneelspelen, enzovoort. Buitenschoolse activiteiten ondernemen de leerlingen zelfstandig. De ervaring ervan en de reflectie hierop worden toegevoegd aan het kunstdossier dat aan het einde van het schooljaar wordt ingeleverd. De lesinhoud wordt samengesteld in overleg met het team. Centraal staat: wat waardeert de leerling aan het vak? Er wordt gewerkt vanuit de gedachtegang van de leerling. De docent vindt dat er geen sprake is van een kloof om de leerlingen te bereiken. Zijn verklaring hiervoor is dat er alleen leerlinggericht-onderwijs wordt verleend. Wel is de docent van mening dat iemand ontzettend veel ervaring moet hebben dit vak op de juiste manier over te dragen. Kunsteducatie vraagt veel kennis en vaardigheden op het gebied van kunst in combinatie met pedagogiek. Waar de docent tegenaan loopt en als een belemmering ervaart, is dat er geen toetsmoment is waardoor de leerlingen en soms ook de docenten laks met het vak om kunnen springen.

Beroepsbekwaamheden

De docent leest verschillende magazines om zich op de hoogte te houden over kunst en onderwijs. Deze magazines worden verstuurd naar de school. Het zijn er vaak zoveel dat de docenten er een grote taak bij krijgen als ze dit allemaal letter voor letter zouden moeten doorlezen. Verder krijgt hij veel e-mails en uitnodigingen van culturele instellingen. Niet op alle uitnodigingen wordt ingegaan. Het team voor kunsteducatie is met een aantal musea en instellingen een samenwerkingsverband aangegaan. Binnen deze instellingen regelen de docenten zelfstandig wat er wordt gedaan aan activiteiten met het aanbod van het museum. Dit gebeurt in overleg met de educatieve afdelingen binnen de culturele instellingen. Als kunstcoördinator is hij degene die de contacten onderhoudt. Dit doet hij met het versturen van lesbrieven waarin de activiteit beschreven staat of via de e-mail. Om zijn docentenbevoegdheid te behalen, heeft de docent een tijd geleden een opleiding gedaan. Ook volgt hij regelmatig bijscholingscursussen op het gebied van kunsteducatie (CKV1) binnen de school. Zelfstandig gaat de docent vaak naar cultuurdagen die hem informeren over nieuws binnen de kunstsector.

Persoonlijke voorkeuren

Zijn persoonlijke voorkeuren liggen op het gebied van architectuur en beeldhouwen. In zijn vrije tijd bezoekt hij vaak musea en dansvoorstellingen. Zijn eigen ervaringen met kunstdisciplines leveren een directe bijdrage aan zijn lessen.

Effecten van kunsteducatie

In het begin merkte de docent veel weerstand bij de leerlingen ten opzichte van het vak. Nu ervaren ze kunsteducatie als een leuke afwisseling. Veel jongeren doen uit zichzelf al culturele activiteiten. Een kleine minderheid moet gestimuleerd worden en een grote meerderheid doet wat er gedaan moet worden. Toch krijgt hij ook veel negatieve reacties van leerlingen nadat ze klaar zijn met het vak, zoals: "Ik ben klaar met kunst. Ik ga nooit meer naar een voorstelling." Hij denkt dat veel leerlingen stoer doen en niet durven toe te geven dat ze het leuk vinden. De docent vindt kunsteducatie erg

belangrijk en buitengewoon noodzakelijk voor de algemene ontwikkeling van een individu. Kunsteducatie heeft volgens de docent effect voor de toekomstige participatie in het culturele veld vanwege het drempelverlangende effect dat het vak met zich meedraagt.

Sociaal - culturele achtergrond

De docent komt uit een groot gezin van zes kinderen. Er werd in zijn jeugd veel ondernomen met het gezin op cultureel gebied tijdens vakanties. Vooral kerkbezoek, kastelen en oorlogskerkhoven werden veel bezocht. Het laatste kwam hoofdzakelijk voort uit een fascinatie van zijn vader. Zijn vader wilde zoveel mogelijk architectuur te bekijken. Er werd de docent meegegeven dat het belangrijk was om naar de grootheid van dingen te kijken. Binnenshuis was de docent als kind veel bezig met knutselen.

Docente kunsteducatie VWO 8

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar het VWO gegaan. Vervolgens heeft ze drie opleidingen aan de kunstacademie gevolgd en afgerond, namelijk: docent Tekenen en Handvaardigheid, docent Kunstgeschiedenis en docent Beeldhouwen. Met haar eerstegraads bevoegdheden is ze na deze studies begonnen als docent beeldhouwen in een creatief centrum te Bloemendaal. Tot op de dag van vandaag geeft ze hier workshops steenhouwen en dansexpressie. Naast het geven van workshops is ze zelf werkzaam geweest als kunstenaar en heeft ze in opdracht veel gewerkt en geëxposeerd. Achttien jaar geleden kwam zij in het onderwijs terecht. Via haar toenmalige vriend kwam ze in Rotterdam wonen en zocht ze werk. Na gesolliciteerd te hebben bij een het Comenius College werd ze aangenomen als docent beeldende vorming voor Havo- en VWO-klassen. Op het moment geeft ze alleen les aan de bovenbouw. Haar takenpakket is toegenomen en naast beeldende vakken geeft de docente kunsteducatie (CKV1) en is zij kunstcoördinator.

Onderwijsopvattingen

Aspecten die de docente belangrijk vindt over te dragen via kunsteducatie zijn eigenheid en plezier in het maken van werk, het ondergaan van een leerproces die bestaat uit een lange zoektocht in keuzes maken om de eigen creativiteit optimaal te gebruiken en probleemoplossend te leren werken. Ook vindt ze het van belang dat de leerlingen sociale vaardigheden ontwikkelen, leren samenwerken, leren reflecteren op eigen en andermans werk en leren beargumenteren waarom hij/zij gekozen heeft het zo te maken of waarom hij/zij iets mooi/lelijk vindt. De docente geeft aan dat het beargumenteren wel lukt bij de leerlingen, maar hierin verschillen van niveau. Het ondernemen van culturele activiteiten vindt de docente belangrijk. Op deze manier kunnen de leerlingen kennismaken met het culturele aanbod. Veel van de leerlingen komen meestal niet in aanraking met kunst vanwege hun culturele achtergrond. Buiten de lessen om organiseert de docente culturele activiteiten, zoals de kunstintrodectiedagen, filmdagen, buitenlandse excursies en bezoeken aan culturele instellingen. Haar lesinhoud stemt ze af op de actualiteiten en thema's in het culturele aanbod, het lesrooster en op het schoolniveau van de leerlingen. Het gehele programma voor kunst en cultuur voor de school wordt

door haar samengesteld. Er wordt geen gebruik gemaakt van instellingen zoals de SKVR. De programma's die deze organisatie aanbiedt, vindt de docente voor VWO-leerlingen te laagdrempelig. Ze verwacht van VWO-leerlinge ervaring op te doen met hoge kunstvormen. Binnen haar lessen geeft ze de voorkeur aan beleving en ervaring. Het belangrijkste van kunsteducatie is dat de leerlingen ervaren wat kunst is en niet zozeer de theoretische achtergrond ervan leren. Door de leerlingen regelmatig te laten participeren in het culturele aanbod verdiepen de leerlingen zich ervaringsgericht in de hoge kunstvormen. De leerlingen zijn heel vrij om te kiezen uit de opdrachten die de school aanbiedt via kunsteducatie. Dit houdt in dat de leerlingen het vak zoveel mogelijk kunnen invullen naar eigen smaak en behoefte. Af en toe ervaart de docente wel een kloof om de leerlingen te kunnen bereiken met de lesstof. De VWO-leerlingen zijn vaak erg jong en hebben sowieso vaker moeite zich te uiten dan bijvoorbeeld Havo-leerlingen.

Beroepsbekwaamheden

Om zichzelf op de hoogte te houden van ontwikkelingen in de culturele sector en haar vakgebied leest ze vakliteratuur en neemt de docente stapels post door die ze krijgt van culturele instellingen. Naast het lezen van vakliteratuur heeft de docente regelmatig bijscholing over CKV aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Deze bijscholing vindt één tot twee keer per jaar plaats in een traject van vijf tot zes dagen per week. Vanwege haar taak als kunstcoördinator maakt ze zelfstandig een lesprogramma en een kunsteducatiebeleid voor het hele schooljaar voor alle klassen. Dit beleid stuurt ze het gehele jaar aan. Ook legt ze contacten met culturele instellingen voor een eventueel samenwerkingsverband. De instelling waar ze veel contact mee onderhoudt is het Isalatheater. De school heeft een ruim budget voor culturele activiteiten. Naast de CKV-bonnen wordt er een eigen bijdrage van vijfenveertig euro per leerling gevraagd.

Persoonlijke voorkeuren

De docente heeft veel voorkeuren op het gebied van kunst en cultuur, namelijk: cabaret, klassieke en moderne muziek, film, dansvoorstellingen, opera en beeldende kunst. In haar vrije tijd bezoekt ze graag klassieke muziekconcerten, dans, musea en de bioscoop. De docente geeft aan dat haar eigen voorkeuren altijd een rol spelen in haar lesoverdracht.

Effecten van kunsteducatie

Momenteel stimuleert zij de leerlingen veel culturele activiteiten te ondernemen. Ze merkt dat dit helpt en dat ze vaker cultureel actief zijn. Volgens de docente zal een aantal leerlingen baat hebben bij kunsteducatie en er in de toekomst iets mee doen. Kunsteducatie heeft een positief effect op de leerlingen, maar dit geldt niet voor iedereen. Daarbij geeft de docente aan dat kunst duur is waardoor niet alle leerlingen kunnen participeren. De hoge toegangsprijzen zijn volgens haar een drempelverhoging. Daarentegen vindt ze kunsteducatie weer een goed middel de drempel te verlagen.

Sociaal - culturele achtergrond

Het gezin waarin de docente is opgegroeid is heel belangrijk geweest voor de ontwikkeling van haar culturele belangstelling. Met een vader werkend als binnenhuisarchitect en een toneelspelende moeder werd er zowel binnenshuis als buitenshuis veel met de kinderen uit het gezin ondernomen op cultureel vlak. Er werd altijd veel gemusiceerd, getekend, gezongen, gebouwd en geknutseld. Haar ouders musiceren beiden veel. Haar vader gaf zelfs gitaarles als hobby. Tijdens vakanties werden er vaak dingen bezocht en bekeken. Ook film- en schouwburgbezoek was een regelmatig terugkomende activiteit. De docente is opgegroeid met een zus die erg geïnteresseerd is in kunst en zelf muziek maakt. Zelf heeft de docente in haar jeugd zes jaar aan zangles gedaan.

Docente kunsteducatie VWO 9

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docente naar de Havo gegaan. Hierna is ze de eerstegraads docentenopleiding handvaardigheid en tekenen aan de kunstacademie begonnen. De stap om naar de kunstacademie te gaan was een bewuste keuze. Haar eerste baan in het onderwijs was als tijdelijk vervangster op een MBO voor Mode en Kleding. Daarna gaf ze les op het VHBO en vervolgens op een VMBO-school. Hier gaf ze tekenen en handvaardigheid in de onderbouw. Naast het docentschap heeft de docente lange tijd als kunstenaar gewerkt en veel van haar werk geëxposeerd. Op gegeven moment had ze het wel even gezien in het onderwijs en besloot een pauze in te lassen. Ze ging parttime aan het werk in een lijstenwinkel en combineerde dit met het kunstenaarschap. Uiteindelijk trad zij in 1998 opnieuw in dienst als docent tekenen aan het Thorbecke Voortgezet Onderwijs. Sinds vier jaar geeft ze hier ook kunsteducatie in de vorm van CKV2/3 en is al een aantal jaar mentor van een klas. Momenteel heeft ze al een tijd een pauze genomen van het kunstenaarschap vanwege haar twee zwangerschappen. Nog steeds heeft de docente een atelierruimte aan huis en wil in de nabije toekomst weer aan de slag als parttime kunstenaar. In het atelier geeft ze samen met haar partner workshops tekenen en schilderen aan volwassenen.

Onderwijsopvattingen

De docente legt geen directe relatie tussen haar eigen werk en de leerlingen. Wel probeert ze de leerlingen te sturen in hun leerproces die dezelfde vormen aanneemt als van een kunstenaar aan het werk. Een aspect die zij van belang vindt over te dragen via kunsteducatie is de leerlingen een beeldende visie meegeven over de kern van kunst. In CKV2 krijgen zij kunstgeschiedenis. Hierbij leren de leerlingen een verband te leggen tussen het eigen proces en de beroemde kunstenaars uit de geschiedenis. Ook staat conceptontwikkeling centraal. Ze wil hen het idee meegeven dat ze veel vaardigheden kunnen leren. Daarnaast is het belangrijk dat ze leren kunst vanuit diverse invalshoeken waar te nemen. Ze vindt de participatie in de culturele sector wel belangrijk, maar geeft aan dat het aanbod soms te ver afdijkt van hun belevingswereld. Overigens vindt de participatie voornamelijk plaats bij CKV1 en niet bij CKV2/3. CKV2 is vooral gericht op theorie en CKV3 op zelf werk maken. De lesinhoud van CKV2/3 is dus gericht op een combinatie van theoretische kennis en het ervaren om

zelf in het werkproces te zitten van een kunstenaar. In tegenstelling tot CKV1 moeten de leerlingen voor CKV2/3 examens afleggen. Omdat CKV2/3 keuzevakken zijn, wordt er veel rekening gehouden met zowel de lesstof als de leerling. Bij CKV2 gaat het om de lesstof terwijl het bij CKV3 om het proces van de leerling gaat. Ze mag de lesinhoud zelf naar eigen wens invullen, mits ze rekening houdt met de examenvoorwaarden. Ze merkt bij CKV2, in tegenstelling tot CKV3, dat het af en toe moeilijk is de leerlingen te bereiken met de lesstof. Volgens de docente komt het hoofdzakelijk door de theoretische aard van CKV2.

Beroepsbekwaamheden

De docente houdt zich op de hoogte van ontwikkelingen in de culturele sector met een vakblad over beeldende kunst. Over ontwikkelingen in het onderwijs wordt ze geïnformeerd via het Ministerie van Onderwijs en Cultuur. Een effectieve methode om op de hoogte te blijven is via de uitwisseling van ervaringen en tips met collega's. Om CKV2/3 te kunnen doceren heeft zij een opleiding van twee jaar gevolgd. Tijdens de opleiding ging de docente één dag per maand naar school en verder bestond de opleiding uit zelfstudie. Contacten met culturele instellingen onderhoudt ze weinig, omdat er weinig buitenschoolse activiteiten betrokken zijn bij CKV2/3.

Persoonlijke voorkeuren

Alles wat beeldend is, heeft de voorkeur van de docente. Maar schilderkunst en film zijn haar twee favoriete disciplines. Regelmatig bezoekt ze musea. In Nederland heeft ze alles al gezien. Tegenwoordig probeert ze met haar partner en kinderen meer culturele reizen naar het buitenland te maken. De docente geeft aan dat het haast vanzelfsprekend is om over de eigen voorkeuren te spreken. Juist door de persoonlijke interesse voor een bepaalde discipline is er vaak ook veel kennis aanwezig over desbetreffende kunstvorm.

Effecten van kunsteducatie

De school waar de docente werkzaam is, is naast een topsportschool nu ook een cultuurschool. De docente geeft les aan de leerlingen die voor kunst en cultuur hebben gekozen. De leerlingen participeren vaak van huis uit in de culturele sector en hebben al een persoonlijke interesse voor kunst ontwikkeld. Kunsteducatie in de vorm van CKV1 vindt de docente niet genoeg om participatie in de culturele sector te stimuleren. Daarvoor vindt ze het vak te smal. Persoonlijke interesse vindt de docente het belangrijkste ingrediënt voor toekomstige participatie. Kunsteducatie in het voortgezet onderwijs is in haar ogen geen motiverende factor.

Sociaal - culturele achtergrond

Het gezin waar de docente in is opgegroeid, was erg belangrijk voor de ontwikkeling van haar culturele belangstelling. Samen met haar broer groeide ze op met een in kunstgeïnteresseerde vader. Haar moeder daarentegen toonde er weinig interesse voor. De broer van haar vader is beeldend kunstenaar. Deze man lijkt achteraf veel invloed te hebben gehad op haar keuze voor de kunstacademie. Haar vader heeft ook geschilderd en werd enigszins onbewust gestimuleerd door zijn

broer. Haar broer werkt als programmamaker voor een lokale omroep. Een baan die vraagt om creatief en organisatorisch inzicht.

Docent kunsteducatie VWO 10

Opleiding en loopbaan

Na de basisschool is de docent naar de HBS gegaan. Vervolgens koos hij voor de MOA, de middelbare kunstacademie. Hier heeft hij de studie Docent Tekenen afgerond. Vervolgens heeft hij ook een studie Docent Handvaardigheid afgerond. Met beide opleidingen kreeg hij een tweedegraads bevoegdheid om les te geven. Het was een bewuste keuze in het onderwijs te gaan als docent beeldende vorming. Zijn eerste baan in het onderwijs vond zesendertig jaar geleden plaats op een Mavo. Hier kwam hij via contacten terecht tijdens zijn studie Docent Tekenen. Op deze Mavo is de docent een jaar werkzaam geweest. Vervolgens kwam hij terecht op de scholengemeenschap Hugo de Groot waar hij zijn carrière als tekendocent verder voortzette. Na een aantal jaren op deze scholengemeenschap te hebben gewerkt, is hij overgestapt naar de scholengemeenschap Melanchthon-Schiebroek waar hij al achtentwintig jaar werkzaam is. Vijf jaar geleden heeft hij bijscholing gevolgd via de huidige opleiding docent Beeldende Vorming aan de Willem de Kooning Academie voor het behalen van zijn eerstegraads bevoegdheid. Deze deeltijdstudie heeft hij in twee jaar kunnen afronden. Lange tijd heeft hij alleen gewerkt met Mavo-leerlingen. Sinds een aantal jaar is hij overgestapt naar Havo- en VWO-leerlingen. Net als bij de Mavo-leerlingen gaf hij hen tekenen en het vak CKV1. Momenteel kiest hij er bewust voor om alleen CKV2/3 te doceren aan de leerlingen van VWO4/5. Deze keuze komt voort uit de opgedane ervaring met de negatieve reacties van leerlingen op CKV1. Uit zijn ervaring blijkt dat leerlingen moeilijk te motiveren zijn voor het vak. Dit blijkt veel minder het geval bij CKV2/3. De docent heeft ooit een jaar geprobeerd als kunstenaar zijn boterham te verdienen. Na diverse exposities van zijn werk besloot hij er een punt achter te zetten om vervolgens weer het onderwijs in te stappen. Helaas leverde het kunstenaarschap te weinig geld op.

Onderwijsopvattingen

Een aspect die de docent van belang vindt over te dragen via kunsteducatie is zijn leerlingen te leren hoe ze met hun eigen creativiteit om kunnen gaan. Dat zij leren iets in hun omgeving dat hen bezighoudt, kunnen vormgeven. De docent vindt het belangrijk dat de leerlingen kleuren en vormen leren kennen en daar creatief mee aan het werk gaan. Hij probeert het mogelijk te maken dat zijn leerlingen plezier beleven aan dit creatieve proces en zich leren openstellen voor datgene wat ze waarnemen. Een ander belangrijk aspect vindt hij de bewustwording van de ontwikkelingen die kunst in de loop der jaren heeft ondergaan. De docent wil de leerlingen laten inzien dat iedere tijdsperiode verschillen en overeenkomsten kent tussen de kunstvormen. Het ondernemen van culturele activiteiten vindt hij pas echt waarde hebben als de leerlingen iets bezoeken waar ze nog onbekend mee zijn, zoals opera en dans. In de lessen kunsteducatie die de docent momenteel geeft, staan het beleven van culturele activiteiten niet centraal. Het beleven van het eigen creatieve proces daarentegen wel. Daarnaast moeten ze de opgedane theoretische kennis uit CKV2 toepassen op het

creatieve proces dat plaatsvindt in CKV3. Toch bezoekt hij musea met zijn klassen om het werk van de grote tekenaars en schilders te bekijken. De docent is van mening dat een combinatie van theorie en ervaring de beste lesoverdracht is bij kunsteducatie. Tegelijkertijd vindt hij wel dat kunst beleven effectiever is dan kennismaken van theorie. VWO-leerlingen zijn misschien wel theoretischer ingesteld dan VMBO- of Havo-leerlingen, maar leren ook meer van eigen ervaringen. Zowel lesstof als leerling staan centraal in zijn lessen. Het belangrijkste is om de lesstof en leerling een geheel te laten worden. Hij werkt met een combinatie van een lesstofgerichte- en leerlinggerichte lesinhoud. De docent vertelt dertig jaar lang hoofdzakelijk lesstofgericht te hebben lesgegeven. Door alle veranderingen binnen het onderwijs heeft hij momenteel een meer leerlinggerichte benadering. Hij vindt de manier van lesgeven waarbij de leerlingen centraal staan een veel betere onderwijsmethode. Als leerkracht heb je nu veel meer vrijheid om flexibel om te gaan met de lesstof. De docent ervaart wel een kloof bij het overbrengen van de lesstof tijdens CKV2. Hij geeft aan dat het per groep verschilt in hoeverre hij deze belemmering ervaart.

Beroepsbekwaamheden

De docent houdt zich op de hoogte van actualiteiten en ontwikkelingen binnen zijn vakgebied door vakliteratuur te lezen en informatie te vergaren via Internet. Hij is al jaren lid van NVTO (Nederlandse Vereniging voor Teken Onderwijs). Van deze vereniging ontvangt hij een maandblad dat zich richt op tekendocenten. Verder heeft hij een lijst met allerlei websites die van belang zijn voor zijn vakgebied. Via het Ministerie van Onderwijs en Cultuur houdt hij zich op de hoogte van de veranderingen in het onderwijs. Zijn sociale kring bestaat uit veel vrienden met een kunstzinnige achtergrond. Met hen wisselt hij veel ervaringen en nieuwtjes uit op cultureel vlak. De docent heeft veel bijscholing genoten. Binnen de school waar hij werkt wordt veel aan interne bijscholing gedaan voor het vak kunsteducatie. Verder heeft hij zichzelf omgeschoold aan de kunstacademie om zijn eerstegraads bevoegdheid te halen. Daarnaast heeft hij cursussen zoals fotoshop gevolgd bij een culturele instelling. Er wordt bij de docent op school gewerkt met een cultuureducatieplan dat ieder jaar een nieuwe invulling krijgt. De docent onderhoudt weinig contacten met culturele instellingen. Het is niet noodzakelijk contacten te onderhouden vanwege de CKV2/3 lessen.

Persoonlijke voorkeuren

De docent geeft de voorkeur aan festivals zoals De Parade en het Dunyafestival. Hij houdt van verschillende kunstdisciplines en gaat dus naar evenementen waar veel disciplines samenkomen. Museumbezoek, dansvoorstellingen, opera en theater zijn favoriete activiteiten die hij onderneemt in zijn vrije tijd. Samen met zijn vrouw gaat hij veel op vakantie en vindt hij het heerlijk om steden en locaties op te zoeken die een bepaald verleden hebben en centraal staan in de kunstgeschiedenis. Het gevoel om even teruggeworpen te worden in de tijd dat hij vaak heeft mogen ervaren, levert vaak een bijdrage aan zijn lessen. De eigen kennis kan volgens hem beter worden overgedragen door eerst iets zelf te hebben mogen ervaren.

Effecten van kunsteducatie

Of kunsteducatie een bijdrage levert voor de toekomstige participatie van leerlingen in de culturele

sector vindt de docent moeilijk te beoordelen. Hij geeft aan dat wetenschappelijk onderzoek ooit heeft bewezen dat kunstonderwijs op het lange termijn niet veel oplevert. Zelf denkt de docent dat opvoeding meer invloed op de toekomstige participatie in de culturele sector heeft dan kunsteducatie via school.

Sociaal - culturele achtergrond

Zijn opa, oma en ouders hebben allemaal een grote invloed gehad op de ontwikkeling van zijn culturele belangstelling. Als kind zijnde was hij uit zichzelf geïnteresseerd in kunst en tekende hij veel. Destijds waren er nog geen computerspelletjes en kregen kinderen een tekenboek of een verfdoois cadeau. Zijn opa en oma musiceerde veel waardoor zijn ouders veel muziek afspeelden thuis. Muziek was een belangrijke discipline en factor in zijn jeugd. Hij groeide echt op met muziek. Ook beeldende kunst werd voor hem steeds belangrijker. Zijn ouders namen hem regelmatig mee naar tentoonstellingen vanaf dat de docent een jaar of elf was. Zijn eerste tentoonstelling bezocht hij in de jaren '50 van de COBRA - kunstenaars. Naast zijn familie was zijn leraar Tekenen erg belangrijk voor zijn creatieve ontwikkeling.